

**T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE
SİBER ZORBALIK DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİLİ DEĞİŞKENLERİN
İNCELENMESİ**

Handan GENCER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hatice Gonca USTA**

SİVAS

2017

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE SİBER
ZORBALIK DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİLİ DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ**

Handan GENCER

**CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
İçin Öngördüğü**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Hatice Gonca USTA

SİVAS-2017

KABUL VE ONAY

Handan GENCER' in hazırlamış olduğu "Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışları ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 23.12.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Raziye Bilge UZUN (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Hatice Gonca USTA (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Hülya ERCAN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.../.../2016

Doç. Dr. Hakan KOÇ

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

23/12/2016

Handan GENCER

ÖNSÖZ

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıf öğrencileri) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkiyi ilişkili değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında ve yüksek lisans eğitimin boyunca beni destekleyen, emeğini, sabrını ve zamanını bana ayırarak değerli bilgilerini her zaman benimle paylaşan sayın tez hocam Hatice Gonca USTA'ya sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim öğretim hayatım boyunca emeğini benden esirgemeyen, maddi-manevi her zaman yanımda olan, en zor zamanlarda bile bana olan güvenlerini hissettiren ve beni destekleyen başta anne ve babam olmak üzere tüm aileme sonsuz sevgi ve saygılarımla çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım ve bana emeği geçmiş olan tüm hocalarıma, veri toplama sürecimde bana yardımcı olan okul yöneticileri ile öğrencilere teşekkür ederim.

Aileme Sevgilerimle...

Handan GENCER

Sivas, 2017

ÖZET

Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışları ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi, Handan GENCER, Yüksek Lisans, Sivas, 2017

Küreselleşen dünya ile birlikte bilgi ve bilişim alanındaki gelişmeler hızlanmaktadır. Bu değişim ve gelişmelerden birisi de internet kullanım alanında yaşanmaktadır. İnternet kullanımındaki artış insanoğlunun yaşamına pek çok yenilik getirmiştir. Bu yenilikler kişilerin hayatlarını kolaylaştırabildiği gibi bazı problemlere de yol açabilmektedir. İnternetin problemleri kullanımından kaynaklanabilecek durumlardan birisi olan siber zorbalık davranışı da son zamanlarda ortaya çıkan kavramlardan olmuştur. Günümüzde internetin yaşamın her alanında kullanımı nedeniyle olumlu ve olumsuz pek çok sonucu ortaya çıkmış ve bu nedenle siber zorbalık davranışı da son zamanlarda internet bağımlılığı ile birlikte literatüre giren kavramlardan birisi olmuştur. Bunun sonucu olarak da son yıllarda siber zorbalık ve internet bağımlılığı konuları araştırmacılar tarafından üzerinde çalışma yapılan önemli konular haline gelmeye başlamıştır.

Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasında ilişkinin olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılmış olan bu çalışmayla da özellikle ortaokul kademesinde (7. ve 8. sınıf öğrencileri) yer alan öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Bu amaçla araştırma Sivas İl merkezinde yer alan 6 ortaokuldan 779 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler korelasyonel analiz ve çok yönlü varyans analizi tekniği olan MANOVA teknikleri kullanılarak SPSS 17 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin internet bağımlılık davranışları ile eğitim gördükleri sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evde bulunan kitap sayısı, çalışma masasının olması, öğrencinin evinde kendisine ait bilgisayar olup olmaması ve evde internet bağlantısı olup olmaması değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenirken; internet bağımlılığı davranışı ile cinsiyet ve internet kullanım yeri değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan analizde internet

bağımlılık davranışının cinsiyet açısından erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha fazla olduğu görülürken internet bağımlılığı ve internet kullanım yeri arasındaki ilişki sonucunda ise internet kafede ve evde internet kullanan öğrencilerin okulda internet kullanan öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha çok gösterdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının değişkenler açısından analizi sonucunda ise siber zorbalık davranışı ile anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evde bulunan kitap sayısı, çalışma masasının olması ve evde internet bağlantısı olup olmaması değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenirken siber zorbalık davranışı ile eğitim görülen sınıf düzeyi, cinsiyet, evde bilgisayar olması ve internet kullanım yeri değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi ile siber zorbalık davranışı ilişkisine bakıldığında 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber zorbalık davranışı gösterebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık davranışı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunduğu görülmüştür. Ayrıca analizler sonucunda internet kafede internet kullanan öğrencilerin evde ve okulda internet kullanan öğrencilere göre daha çok siber zorbalık davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişki de incelenmiş ve analiz sonucunda öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışları arasındaki korelasyon değerinin manidar ($r=0.37$) olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ile internet bağımlılık davranışları arasında ($r^2=0.14$) orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, İnternet Bağımlılığı, Zorbalık, Siber Zorbalık

ABSTRACT

Investigation of Internet Dependency and Variables Related to Cyber Bullying Behaviours in Middle School Students, Handan GENCER, Master Thesis, Sivas, 2017

Along with the globalizing world, developments in the field of knowledge and information are accelerating. One of these changes and developments is experienced in internet usage. The increase in the use of the internet has brought many innovations to the lives of human beings. However these innovations can make people's lives easier they can cause some problems. The cyber bullying behaviour, which is one of the situations that can arise from the problematic use of the internet, has also come from the concepts that have emerged recently. Today, many positive and negative consequences have arisen due to the use of the internet in all areas of life, and for this reason, cyber bullying behaviour has recently been one of the concepts that entered the literature together with internet addiction. As a result of this, cyber bullying and internet addiction in recent years have become important topics for researchers to study.

The aim of this study is to investigate the relationship between internet addiction and cyber bullying behaviours of middle school students (7th and 8th grade students), especially with regard to internet addiction and cyber bullying behaviours in secondary school students. For this purpose, the research was carried out on 779 students from 6 secondary schools located in the city center of Sivas. Personal Information Form, Internet Addiction Scale and Siberian Bullying Scale were used to collect data in the study. The obtained data were analyzed by SPSS 17 packet program using correlation analysis and MANOVA techniques, which are versatile variance analysis techniques.

As a result of the analyzes made, it was determined that there was no meaningful relationship between internet dependency behaviours of students and the variables such as classroom level, mother education level, father education level, number of books available at home, working desk, whether the student had his own computer at home and internet connection at home ; It is concluded that there is a meaningful relationship between internet addiction behaviours and gender and internet use place variables. In the analyzed analysis,

internet addiction behaviours were found to be higher in male students than female students in terms of gender, whereas the result of the relationship between internet addiction and internet usage place showed that students who use the internet in internet cafes and at home show more internet addictive behaviour than students who use internet in school.

Under the scope of the research, it was determined that there was no significant relationship between cyber bullying behaviours and parents education status, father education status, number of books at home, working table and whether there was internet connection at home in the results of analysis of variables of cyber bullying behaviours there is a meaningful relationship between variables such as class level, gender, computer at home and internet use. When the relationship between class level and bullying behaviour is examined, it is concluded that 8th grade students can show more cyber bullying behaviours than 7th grade students. When the relationship between bullying behaviours and gender variables was examined, it was observed that male students had more cyber bullying behaviours than female students. In addition, as a result of the analysis, the students who use the internet in internet cafes reached the result that they showed more cyber bullying behaviours than the internet users at home and at school.

As a result of the research, the relationship between students 'internet addiction and bullying behaviours was examined and it was seen that the correlation value between students' cyber bullying and internet addiction behaviours was significant ($r = 0.37$). As a result, it was concluded that middle school students had a moderately positive relationship between cyber bullying and internet addiction behaviours ($r^2 = 0.14$).

Keywords: Addiction, Internet Addiction, Bullying, Cyber Bullying

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

ETİK SÖZÜ.....	v
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
I. BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Amaç ve Önemi	4
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
II. BÖLÜM	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. İnternet Bağımlılığı Nedir?	7
2.1.1. İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçüleri Nelerdir?	8
2.1.2. İnternet Bağımlılığının Nedenleri Nelerdir?	12
2.1.3. İnternet Bağımlılığının Eşlik Ettiği Sorunlar	16
2.2. Siber Zorbalık Nedir?.....	19
2.2.1. Siber Zorbalık Türleri.....	20

2.2.2. Siber Zorbalık Nedenleri	22
2.2.3. Siber Zorbalık Etkileri	23
2.3. İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalıkla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	24
2.3.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yapılan alışmalar.....	24
2.3.2. Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan alışmalar	29
2.3.3. İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile İlgili alışmalar	33
III. BÖLÜM.....	35
3. YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Verilerin Toplanması	37
3.3.1. İnternet Bağımlılık Ölçeği.....	37
3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği	38
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	38
3.4. Verilerin Analizi.....	39
3.4.1. Verilerin Hazırlanması	40
IV. BÖLÜM.....	42
4. BULGULAR VE YORUM.....	42
4.1. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	42
4.2. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	44
4.3. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	47
4.4. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	48
4.5. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde Bulunan Kitap Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	49

4.6. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Öğrencinin Kendisine Ait Çalışma Masanın Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	51
4.7. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde Bilgisayar Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	52
4.8. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde İnternet Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	54
4.9. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile İnternet Kullanım Yeri Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	56
4.10. Öğrencilerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumu, İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	61
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	64
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	64
5.1.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması	64
5.1.2. Siber Zorbalık ile İlgili Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması.....	67
5.2. Öneriler	70
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	82
EK 1: Kişisel Bilgiler Formu.....	82
EK 2: İnternet Bağımlılık Ölçeği	83
EK 3: Siber Zorbalık Ölçeği.....	84
EK 4: Ölçek Kullanım İzni.....	85
EK 5: Araştırma İzni	86
EK 6: Saçılım Diyagramı	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Young'ın İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri.....	10
Tablo 2: Goldberg'ın İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri.....	11
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Değişkenlere Dağılımları.....	36
Tablo 4: Homojenlik Analizi Sonucu	41
Tablo 5: Sınıf Düzeyine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri.....	42
Tablo 6: Sınıf Düzeyleri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim.....	43
Tablo 7: Siber Zorbalık Davranışı ile Sınıf Düzeyi Değişkenine Ait Sonuçlar	44
Tablo 8: Cinsiyet Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri.....	44
Tablo 9: Cinsiyet Değişkeni ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim.....	45
Tablo 10: İnternet Bağımlılığı Davranışı ile Cinsiyet Değişkenine Ait Sonuçlar.....	45
Tablo 11: Siber Zorbalık Davranışı ile Cinsiyet Değişkenine Ait Sonuçlar	46
Tablo 12: Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri	47
Tablo 13: Anne Eğitim Durumu ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim.....	47
Tablo 14: Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri.....	48
Tablo 15: Baba Eğitim Durumu ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim	49
Tablo 16: Kitap Sayısı Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri	50
Tablo 17: Evde Bulunan Kitap Sayısı ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılık Davranışı Arasındaki Etkileşim	50
Tablo 18: Çalışma Masası Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri	51

Tablo 19: Çalışma Masası ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim.....	52
Tablo 20: Evde Bilgisayar Olması Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri.....	53
Tablo 21: Bilgisayar Olması ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim	53
Tablo 22: Siber Zorbalık Davranışı ve Bilgisayar Olması Değişkeni Sonuçları.....	54
Tablo 23: Evde İnternet Olması Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri	55
Tablo 24: İnternet Bağlantısı ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışları Arasındaki Etkileşim	55
Tablo 25: İnternet Kullanım Yeri Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri	56
Tablo 26: İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılık Davranışları Arasındaki Etkileşim	57
Tablo 27: İnternet Kullanım Yerine Ait Homojenlik Testi Sonuçları	57
Tablo 28: İnternet Kullanım Yerine Ait Gruplar Arası Etkileşim Sonuçları.....	58
Tablo 29: İnternet Kullanım Yeri ile İnternet Bağımlılığı Davranışına Ait Scheffe ve Dunnett C Değerleri	59
Tablo 30: İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık Davranışına Ait Scheffe ve Dunnett C Değerleri	60
Tablo 31: İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışları Arasındaki Scheffe Değerleri	60
Tablo 32: Sosyo Ekonomik Durum, Siber Zorbalık Davranışı ve İnternet Bağımlılığı İlişkisi.....	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Davis'in İnternet Bağımlılığının Nedenlerini Açıkladığı Modeli.....14

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada değişen ve gelişen teknoloji nedeniyle bilgiye erişim daha kolay hale gelmiştir. Bilişim teknolojilerinde görülen hızlı gelişmeler sayesinde insanlar her türlü bilgiye istedikleri zaman istedikleri yerden kolayca erişebilir hale gelmiştir. Görülen bu hızlı gelişmeler sağlık, eğitim, sanayi, ticaret gibi pek çok alanda internet kullanımının yaygınlaşmasına ve insanoğlunun internete olan bağlılığının da artmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da artık internet günlük hayatın önemli bir parçası haline gelmeye başlamıştır.

İnternet kullanımında görülen bu yaygınlık insanoğlunun hayatına pek çok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Özellikle akıllı telefon kullanımının artmasıyla beraber internet kullanım oranı da artmış ve bireyler alışveriş, sosyal ilişkiler, eğitim, sağlık gibi birçok işlerini internet üzerinden yapmaya başlamıştır. Kullanım alanları bakımından internet, bilgiye hızlı erişim; gidilemeyen, görülemeyen yerler hakkında bilgi edinme, hızlı bir iletişim aracı olma gibi özellikleri ile bireylere kolaylıklar sağladığı gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmeye başlamıştır. Bilişim suçları, internet bağımlılığı, siber zorbalık gibi problemler internet kullanımının neden olduğu olumsuz sonuçlardan bazıları olarak ifade edilebilir.

İnternetin yaygınlaşması ve insan hayatına etkileri konusunda Impraim'de (2012) internetin çok faydalı yanlarının olduğunu ancak aşırı ve bağımlı internet kullanımı nedeniyle bireyin kişisel, sosyal, akademik sorunlar yaşayabileceğini ve internet bağımlılığının ortaya çıkarak kişilerin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir.

İnternet kullanımı hakkında Günüç ve Kayri (2010) ise; internetin, önemli bir iletişim ve bilgi paylaşım aracı olduğunu son yıllarda ev ve iş ortamında günlük yaşamı değiştiren birçok etkinliği içerecek faydalarının yanında, herkesin kullanımına açık olmasından ortaya çıkan problemlerin de söz konusu olabileceğini vurgulamıştır. İnternet ortamında bilgi ayrımı, aşırı bilgi yüklemesi ve güvensiz bilgiye olanak vermesi bakımından internet üzerinden işlenen bilişim suçları, internet bağımlılığı, siber zorbalık gibi problemlerinde internetin neden olduğu ciddi problemler arasında olduğunu ifade etmişlerdir.

İnternet kullanımındaki baş döndürücü gelişmeler nedeniyle bireyler son yıllarda interneti bilgi edinme işlevinin yanında eğlence, arkadaşlık, vakit geçirme gibi amaçlarla da kullanmaya başlamıştır. Yaşanan bu durum özellikle 14-18 yaş arasında internette fazla zaman geçirme, bağımlılık, bilişim suçları gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Tüm bunlar son yıllarda sosyal ilişkilerin bozulmasına, arkadaşlık ilişkilerinin sanal olarak sürdürülmesine ve insanların siber suçlara yönelebilmesine zemin hazırlamıştır (Peker, 2013).

İnsanoğlunun vazgeçilmezi haline gelen internet kullanımında dikkatli olunması gerekmektedir. Sağladığı pek çok faydanın yanında bazı riskleri de beraberinde getiren internet kullanımı konusunda çocuk ve gençlerin dikkatli olması, özellikle anne babaların internet kullanımı hakkında çocukları bilinçlendirerek internetten gelebilecek tehditler konusunda gerekli bilgilendirmeleri yapmaları önemlidir (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011).

1.1. Problem Durumu

Bilişim teknolojisi alanındaki baş döndürücü gelişmeler nedeniyle bireylerin davranışlarında da çeşitli farklılıklar ortaya çıkmıştır. İnternet kullanımındaki artış nedeniyle bireylerin davranışları, iletişim biçimleri, sosyal yaşamları, düşünce süreçleri ve hatta sağlıkları da bu durumdan etkilenmeye başlamıştır. Özellikle internet bağımlılığından sosyal ilişkiler daha çok etkilenmiş ve son yıllarda iletişim alanındaki kopmalar nedeniyle çeşitli sıkıntılar ortaya çıkmış, bunun sonucunda kişiler birbirlerine olan duygu ve düşüncelerini çeşitli yollardan ifade etmeye başlayarak siber zorbalık davranışı ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. İnternet kullanımındaki artışla birlikte internet bağımlılığı ve siber zorbalık kavramları önem kazanarak genç, yaşlı pek çok kişiyi etkisi altına almıştır. Bu durumda internet bağımlılığı ve siber zorbalık üzerine çalışmalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılan bu çalışmayla da ortaokul öğrencilerinin (7. ve 8. sınıflar) siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve bu değişkenlerin ilişkili olduğu diğer değişkenler araştırılmak istenmiştir.

Araştırmaya 5. ve 6. sınıf öğrencileri, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre yaş olarak biraz daha küçük kaldıkları ve internet bağımlılık davranışının daha çok ergenlik döneminde veya ergenlik dönemine yakın zamandaki bireylerde sıklıkla görülebildiği düşünülerek dahil edilmemiştir. Ertekin, Ertekin, Uludağ ve Tekin'e (2016) göre ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı konusunda incelenmesi önemlidir. Taneri ve Tiryakioğlu'na

(2015) göre de ergenler teknolojik bir ihtiyaç olan interneti ödev yapma, arkadaşlık kurma, oyun oynama, eğlenme, video izleme gibi amaçlarla kullanabildikleri gibi özellikle ergenlerin interneti uzun ve kontrolsüz kullanmasından kaynaklı problemler ortaya çıkabilmekte bunun sonucunda da ergenlerde çeşitli davranış problemleri, okul başarısında düşme, sosyal yalıtım vb sorunlara rastlanılabilmektedir. Bu nedenle söz konusu araştırma kapsamında veriler ortaokul kademesindeki 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden toplanmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin (7. ve 8. sınıflar) siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılık düzeyleri demografik değişkenlere göre manidar bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasında ilgili değişkenler göz önüne alınarak ortaya çıkabilecek ilişkiyi belirlemek için yapılan çalışmada şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile sınıf düzeyi arasında manidar bir ilişki var mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile cinsiyet arasında manidar bir ilişki var mıdır?
3. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile anne eğitim durumu arasında manidar bir ilişki var mıdır?
4. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile baba eğitim durumu arasında manidar bir ilişki var mıdır?
5. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile evde bulunan kitap sayısının arasında manidar bir ilişki var mıdır?
6. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile öğrencinin kendisine ait çalışma masasının olması arasında manidar bir ilişki var mıdır?

7. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile evde bilgisayar olması arasında manidar bir ilişki var mıdır?
8. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile evde internet olması arasında manidar bir ilişki var mıdır?
9. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı ile internet kullanım yeri arasında manidar bir ilişki var mıdır?
10. Sosyo-kültürel ve ekonomik durum, internet bağımlılığı ve siber zorbalık arasında manidar bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Değişen ve gelişen dünya ile internet bireylerin hayatına önemli katkılar getirmekle birlikte internet bağımlılığı ve siber zorbalık kavramlarının ortaya çıkmasına neden olarak bu davranışların da sıklıkla görülmesine yol açmıştır. Bu durum yetişkinleri olduğu kadar özellikle okul çağındaki çocukları üzerinde de bazı olumsuz yönde etkiler ortaya çıkarmıştır. Çocuklar internet aracılığıyla gerçek hayatta kuramadıkları dostlukları, arkadaşlıkları internet aracılığıyla kurmaya başlayıp sosyal medyada, sohbet sitelerinde, oyun sitelerinde fazlaca zaman geçirebilmektedir. Bu durumda beraberinde pek çok sorunu getirerek internete olan bağımlılığın artmasına ve kişilerin interneti güç göstergesi olarak kullanarak zorbalık davranışlarının yaygınlaşmasına neden olmuştur (Türkoğlu, 2013).

İnternetin yanlış kullanımından kaynaklı davranışlar son zamanlarda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Günümüzde internet kullanım yaşının düşmesiyle birlikte bireyler internetten gelebilecek tehlikelerle küçük yaşlarda tanışabilecek noktaya gelebilmişlerdir. Bu nedenle özellikle küçük yaşlardan itibaren internet kullanımı konusunda risk grubunu oluşturan okul çağındaki çocuklara interneti nasıl güvenli kullanacakları, internetten nasıl faydalanacakları, internetten gelecek tehlikelerle nasıl başa çıkılabilecekleri, siber zorbalık ve internet bağımlılığı konusunda bilinçli olmaları konuları hakkında bilgi verilmesi önem kazanmıştır (Cicioğlu, 2014).

İnternet bağımlılığı üzerine yapılan bazı çalışmalarda internet bağımlılığı ile sosyo-kültürel ve ekonomik düzey arasında ilişki olup olmadığı da incelenmiştir. İnternet bağımlılığı ile sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyin belirlenmesi amacıyla Taylan ve Işık (2015) tarafından 229 ortaokul ve 190 lise öğrencisi ile yapılmış olan bir çalışmada internete olan bağımlılık ile sosyo-kültürel ve ekonomik düzey arasında ilişki olduğu ve özellikle düşük

sosyo-kültürel ve ekonomik grupta yer alan bireylerin internet bağımlılığının az, orta ve üst kısımda yer alan bireylerin ise internet bağımlılığının fazla olduğu sonuçlarına varılmıştır.

İnternet bağımlılığı üzerine Esen ve Siyez (2011) tarafından ergenler üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise ergenlerin internet bağımlılık düzeyi ile sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve son yıllarda internete olan ulaşımın giderek daha kolay olmasının da bu durumla ilişkili olabileceği sonucuna varılmıştır.

İnternet bağımlılığı ise sosyo-kültürel ve ekonomik düzey arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar olduğu gibi siber zorbalık ile sosyo-kültürel ve ekonomik durum arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla da çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan Kocatürk (2014) tarafından yapılan çalışmada ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyi ile siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu, gelir düzeyi arttıkça siber zorbalık davranışlarında da artış olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Serin (2012) tarafından ergenlerde siber mağduriyet üzerine yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve düşük sosyo-kültürel ve ekonomik çevrede bulunan okullarda okuyan öğrencilerin orta ve üst çevrede bulunan okullarda okuyan öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları belirlenmiştir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışının sosyo-kültürel ve ekonomik düzey ile ilişkisinin olabileceği sonucuna varılmıştır. Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıflar) siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan bu çalışmayla da özellikle ortaokul kademesindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının demografik değişkenlerden nasıl etkilendiği belirlenmek istenmiş ve internetten gelebilecek riskler konusunda öğrencilerde farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır.

İnternet kullanım yaşının giderek düşmesi nedeniyle internetten gelebilecek tehlikeler ve internet bağımlılığı konularında öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yapılan bu çalışmada elde edilen verilerin özellikle;

- Üzerinde araştırma yapılmak için yeni araştırmalar yapmaya imkân yaratacağı,
- Yapılacak çalışma ile problem durum hakkında güncel veriler elde edileceği,
- Araştırmaya katılan bireylerde internet bağımlılığı ve siber zorbalık ile ilgili farkındalık yaratılacağı,

- Araştırma kapsamında elde edilecek verilerin kuramsal alana katkı sağlayacağı ve özellikle rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir:

- Araştırma konusu kapsamında çalışmaya katılan öğrencilerden sağlıklı veriler toplandığı,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin çalışmaya gönüllü olarak katıldıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Ortaokul ğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada sınırlılıklar şu şekilde kabul edilmiştir:

- Araştırma Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılık leği ve Siber Zorbalık leği'nden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma 2015-2016 eğitim ğretim yılında Sivas İl sınırları içinde merkezde bulunan 6 ortaokul kademesinde yer alan okullarındaki 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören 779 öğrencinin görüşleriyle sınırlıdır.

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu dâhilinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık hakkında kavramsal bilgilere ve yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. İnternet Bağımlılığı Nedir?

İnternet kavramı Türk Dil Kurumunca ‘Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı.’ olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr, 2015). Bağımlılık kavramı ise bir maddeye, bir kişiye ya da nesneye aşırı düşkün olma hali, önlenemez istek olarak ifade edilmiştir (Derin, 2013). Bağımlılık denilince alkol ve madde bağımlılığının yanında internetin yaşamın çoğu alanında yaygın kullanımı nedeniyle ve buna bağlı yanlış internet kullanımından kaynaklı sorunların son yıllarda artmasından dolayı internet bağımlılığı da akla gelmelidir.

İnternet kullanımındaki artış internet bağımlılığı kavramının da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eşgi’ye (2014) göre internet bağımlılığı kavramını ilk olarak 1995 yılında Goldberg ortaya atmış ancak konu ile ilgili bilimsel tartışmalar Young’la (1996-1997) birlikte başlamıştır. Young “İnternet Bağımlılığı Hastalığı” kavramını gündeme getiren ilk uzmanlardan birisi olup bireylerin internet kullanımı ile psikososyal sağlıkları, ev ve işlerindeki olumsuz sonuçları arasında ilişki olduğunu belirtmiştir.

Doğan (2013) internet bağımlılığını; kullanıcının çevrimiçi kullanımı kontrol yeteneğini, ilişkisel, mesleki ve sosyal problemlere sebep olacak derecede etkileyebilen, yeni ve genellikle tanınmamış klinik bir rahatsızlık olarak tanımlamıştır. Şahin ve Korkmaz (2011) ise internet bağımlılığı kavramını internetin kontrol dışı ve zararlı kullanımını ifade eden kavram olarak belirtmiştir.

Ergin, Uzun ve Bozkurt (2013) ise; internet bağımlılığının genel olarak internetin aşırı kullanılması isteğinin önüne geçilememesi, internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemini yitirmesi, yoksun kalındığında aşırı sinirlilik hali ve saldırganlık olması ve kişinin iş, sosyal ve ailevi hayatının giderek bozulması olarak tanımlanabileceğini belirtmişlerdir.

İnternet bağımlılığı hakkında Türkoğlu (2013) bağımlılığın literatürde davranışsal ve fiziksel bağımlılık olarak tanımlandığını; davranışsal bağımlılığın madde arayışı içeren aktiviteler ve bununla bağlantılı patolojik kullanım özelliklerinin varlığına ilişkin bulguları, fiziksel bağımlılığın ise genel olarak toleransın ve yoksunluğun varlığını tanımlamak için kullanıldığını ifade etmiş ve internette geçirilen sürenin aşırı artmasıyla birlikte internet bağımlılığı ile ilgili olarak patolojik internet kullanımı, internet davranış bağımlılığı, problemlili internet kullanımı gibi kavramların ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Taçyıldız (2010) ise internet bağımlılığının kişisel yaşamda bireylerin aşırı internet kullanımının olumsuz etkilerini tanımlamak için kullanılan bir kavram olduğunu ve internet bağımlılığında da alkol bağımlılığına benzer olarak, bağımlı kişilerin alışkanlıktan ötürü kendilerini bağımlı oldukları unsurun etkisine maruz bırakması, ondan ayırlamaması şeklinde gerçekleştiğini ayrıca internet bağımlılığının madde bağımlılığından farklı olarak dürtüler değil, “davranışlar” üzerinde etki gösterdiğini belirtmiştir.

İnternet bağımlılığı üzerine yapılan açıklamalardan yola çıkarak bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin literatürde internet bağımlılığı kavramının yer almasına neden olduğunu ve bu durumun da insanoğlu üzerinde olumlu olduğu kadar olumsuz pek çok etki bırakabileceğini söylenebilir.

2.1.1. İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçüleri Nelerdir?

İnternetin yoğun bir şekilde kullanımı sosyal alan, eğitim alanı ve psikoloji alanında sorunları da ortaya çıkarabilmektedir. İnternete olan bağımlılığın yol açtığı sorunlardan birisi de psikolojik kökenli sorunlardır.

İnternet kullanımına karşı gelişen bağımlılık bazı durumlarda psikolojik sorun olmaktan ziyade psikolojik sorunlar yaşıyor olmanın da bir belirtisi olabilir. Kişi yaşamış olduğu psikolojik sorunlar nedeniyle internet kullanmaya yönelebilir ve zamanla internette vazgeçemeyerek internet kullanmaya karşı bağımlılık geliştirebilir. İnternetteki sosyal sitelere katılmak ve sık sık bu sitelerde neler olduğunu takip etmek, mesajlaşmak, telefonla konuşmak, internette oyun oynamak, arkadaşlık kurmak gibi durumlar kişi için çekici gelmeye başlayabilir ve zamanla internet dünyası kişiyi etkisi altına alabilir (Kayri ve Günüş, 2010).

İnternet bağımlısı olan kişilerin genel olarak sergilediği davranışları Yalçın (2011, s. 58)

şu şekilde ifade etmiştir:

- ‘Zihninizin sürekli sosyal medya ile meşgul olması (internette son oturumda yaptıklarınızı veya bir sonraki oturumda neler olabileceğini düşünmeniz gibi),
- Gün içinde iş/okul saatleri de dahil olmak üzere çok yoğun bir şekilde sosyal medyayı kullanmanız,
- Başlangıçta niyetlendiğinizden daha fazla süre sosyal medya ortamında kalmanız,
- Doyuma ulaşmanız için sosyal medya ortamlarında geçirdiğiniz süreyi artırma ihtiyacı duymanız,
- Sosyal medya kullanmaya ara verdiğinizde kendinizi yalnız, depresif veya mutsuz hissetmeniz,
- Sürekli olarak bir sonraki oturumu iple çekmeniz,
- Monitörün başına her oturuşta saatlerce kalmaktan dolayı fiziksel sorunlar yaşamamız,
- Sosyal medya uygulamaları ile çok fazla vakit geçirdiğiniz için suçluluk duyma ve büyük bir zevk alma arasında gidip gelmeniz,
- Serbest zamanlarınızı diğer eğlenceli etkinliklere ayırmaktansa sosyal medya platformlarında geçirmeniz,
- Sosyal medya uygulamalarını, problemlerinizi veya olumsuz duygularınızdan (çaresizlik, suçluluk, kaygı, depresyon vb.) kaçmak için kullanmanız,
- Olumsuz yaşantılarınızı aile ve arkadaşlarınızla paylaşmadan önce internette paylaşmanız,
- Sosyal medya platformunda bulunmaktan dolayı, önemli olayları/etkinlikleri kaçırmamız,
- Sosyal medyada geçirilen süre ile ilgili olarak aile üyelerine karşı dürüst olmamamız,
- Yemek zamanı geldiği halde, sosyal medya platformundan ayrılamamamız,
- Gece yarısı olduğu halde, sosyal medyada vakit geçirmek için uyumamamız,
- Sosyal medyada arkadaş ve takipçi edinmeyi, gerçek yaşamda arkadaşlıklar kurmaya tercih etmemiz.’

Belirtilen bu ve benzeri davranışlar internet bağımlılığının işareti olabilir. Bu konuda öncelikle kişinin kendisini değerlendirmesi ve bilgisayar başında geçirdiği zamanı hesaplayarak, bu süre içinde nelerle ilgilendiğini ve neleri ihmal ettiğini belirlemesi gerekir.

Bilgisayar başında geçirilen sürenin artması beraberinde bazı sağlık sorunlarını da getirmiştir. Örneğin; bilgisayar başında uzun süre hareketsiz kalmak beraberinde bazı fiziksel sorunları da getirebilmektedir ya da obezite, kalp damar hastalıkları, tansiyon vb gibi sağlık sorunları internette geçirilen sürenin artması sonucu ortaya çıkabilmektedir. Bu konuda Canan (2010) internet bağımlılığının, vakit harcanmasının yanında hayatın birçok ana işlevinde de aksaklıklara yol açarak bazı orta veya hafif düzeyde fiziksel bozukluklara yol açabileceğini ve bunlar arasında, göz kuruması, görmede bulanıklaşma, uyku düzensizliği, yorgunluk ve kas-iskelet ağrıları olabileceğini belirtmiştir.

Aşırı internet kullanımı bireyi pek çok alanda etkilediği gibi uyku kalitesi bakımından da etkileyebilmektedir. İnternet ve uyku arasındaki ilişki üzerine yapılan bazı araştırmalar

yatmadan önce internet başında geçirilen süreninin kişilerin uyku kalitesini bozduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda sabahları yorgun uyanmak, okul ya da işe gitmek istememek gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Bu konuda Üçkardeş (2010) internet bağımlılığının madde bağımlılığı gibi belirgin bir fiziksel problem oluşturmaya da olumsuz birçok etkisi görülebileceğini belirterek internet bağımlılarının haftada 40 saatin üzerinde internette kalabileceklerini ve bu yüzden uyku problemleri, sabahları aşırı yorgun uyanma, uykusuzluk nedeniyle işe veya okula geç gitme durumu, çalışma verimliliğinde azalma gibi olumsuzluklara neden olabileceğini ifade etmiş; ayrıca bilgisayar başında hareketsiz kalan kişilerde uzun süre vakit geçirme nedeniyle obezite, bel ve sırt ağrıları, karpal tünel sendromu, vasküler problemler, gözle ilgili sorunlar görülebileceğini ifade ederek internet bağımlılığının ailevi, mesleki, sosyal ve maddi problemler ortaya çıkabileceğini söylemiştir.

Bilgisayar başında kişinin geçirdiği zamanın artması sağlık sorunlarının yanında sosyal sorunları da beraberinde getirebilmektedir. İnternet bağımlılığı sonucunda bireyler sosyal açıdan olumsuz etkilenerek, sahte arkadaşlıklar kurabilmekte ve yalnızlaşabilmektedir. İnternet bağımlılığında özellikle genç nesil risk grubunu oluşturmaktadır. Şüphesiz ki internet kullanan tüm gençler internet bağımlısı olarak değerlendirilemez. Bireyleri bağımlı olarak tanımlayabilmek için bazı tanı kriterleri gerekmektedir. İnternet bağımlılığı ile ilgili Young ve Goldenberg'e ait bazı tanı kriterleri Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir (Taçyıldız, 2010):

Tablo 1

Young'ın İnternet Bağımlılığı için Tanı Ölçütleri

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş
2. İnternete bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
3. İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunma
4. İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri
5. Başlangıçta olduğundan daha uzun süre internete bağlı kalma
6. İnternetin aşırı kullanılması yüzünden ilişkiler, okul ya da işle ilgili sorunlar yaşama
7. İnternete bağlı kalabilmek için aile üyelerine, terapisteye ya da başkalarına yalan söyleme
8. İnternete bağlı kalındığı süre içerisinde duygulanım değişikliğinin olması (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi)

Tablo 2

Goldberg'in İnternet Bağımlılığı için Tanı Ölçütleri

On iki aylık bir dönem içinde herhangi bir zaman ortaya çıkan aşağıdakilerin 3'ü veya daha fazlasıyla kendini gösteren, klinik olarak belirgin bir bozulmaya ya da sıkıntıya yol açan uygunsuz internet kullanımı

1. Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi.

a. İstenen keyfin alınabilmesi için belirgin olarak artmış internet kullanım süresi

b. Sürekli olarak aynı sürelerde internet kullanımı ile alınan keyifte azalma olması

2. Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi. Ağır ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az 2 tanesinin günler içinde ortaya çıkması (1 ay içinde ortaya çıkabilir) ve kişilerin bunlardan dolayı iş, sosyal ve önemli işlevsel alanlarda sıkıntı yaşamaması.

a. Psikomotor ajitasyon

b. Bunaltı

c. İnternette neler olduğu hakkında takıntılı düşünceler

d. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurma

e. İsteyerek ya da istemeyerek tuşlara basma hareketi yapma

f. Bu sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete veya benzeri servislere bağlanma

3. İnternet kullanımı genellikle planlandığından daha uzun süreler alır.

4. İnternet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli bir istek veya boşa çıkan çabalar vardır.

5. İnternet ile ilgili eylemlere çok uzun süreler ayrılır (kitap almak, yeni web tarayıcıları ve programları denemek, dosyaları düzenlemek vb.)

6. İnternet kullanımı nedeniyle önemli toplumsal mesleki etkinlikler veya boş zamanları değerlendirme etkinlikleri bırakılır veya azaltılır.

7. İnternet kullanımı, yol açtığı sorunlara (uykusuzluk, evlilik problemleri, işe ve randevulara geç kalma vb.) rağmen aşırı olarak devam eder.

Young ve Goldenberg'e ait yukarıdaki tanı kriterleri değerlendirildiğinde internette fazla vakit geçirmenin kişilerin hayatları üzerinde fiziksel ve psikolojik pek çok etki oluşturabileceğini ifade edilebilir.

Türkoğlu (2013, s. 16) ise Beard ve Wolf tarafından tanımlanan internet bağımlılığı tanı kriterlerini şu şekilde ifade etmiştir:

'Beard ve Wolf (2001)'in İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri:

Aşağıdaki ifadeler (1-5) daha önce mutlaka görülmüş olmalı:

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (bir önceki internet aktivitesi yada bir sonraki online oturumu beklemek)
2. İnternete bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
3. İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunma
4. İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri
5. Başlangıçta olduğundan daha uzun süre internete bağlı kalma

Aşağıdaki ifadelerden en az bir tanesi sağlanmış olmalı:

1. İnternetin aşırı kullanılması yüzünden ilişkiler, okul ya da işle ilgili sorunlar yaşama
2. İnternete bağlı kalabilmek için aile üyelerine, terapisteye ya da başkalarına yalan söyleme
3. İnternete bağlı kalındığı süre içerisinde duygulanım değişikliği olması (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi)

Bu tanı kriterlerine bakıldığında ortak olarak internete olan bağımlılığın bireyleri sosyal ilişkiler, psikolojik durum, ikili ilişkiler, okul hayatı, sağlık gibi pek çok alanda etkileyebildiği noktasında birleştikleri ifade edilebilir. Üç tanı kriterinde de internet bağımlısı olan bireylerin internet kullanma konusunda aşırı zihinsel uğraş yaşayarak, kullanım süresinde zamanla artış gösterdiklerini ve bu durumun internet kullanmaya karşı bağımlılık haline dönüştüğü söylenebilir. Ayrıldıkları nokta olarak ise Young, Beard ve Wolf'un tanı kriterleri incelendiğinde her iki tanı kriterinin de internet bağımlılığını tanımlamak için benzer açıklamalarda bulunduğu; Goldenberg'in ise internet bağımlılığını iş, sosyal, sağlık gibi pek çok alanı içerecek şekilde ayırarak ayrıntılı olarak incelemesinin tanı kriterlerini ayıran nokta olabileceği ifade edilebilir.

Yukarıda belirtilen internet bağımlılığının belirtilerinden de anlaşılacağı üzere internette geçirilen sürenin artması çeşitli sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle özellikle küçük yaşlardan itibaren ebeveynlerin çocuklarına bilinçli internet kullanma konusunda bilgi vererek ileride ortaya çıkabilecek problemlerin önüne geçmesi sağlanmalıdır. Bu sayede internete olan bağımlılık davranışlarının bir nebze olsun önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

2.1.2. İnternet Bağımlılığının Nedenleri Nelerdir?

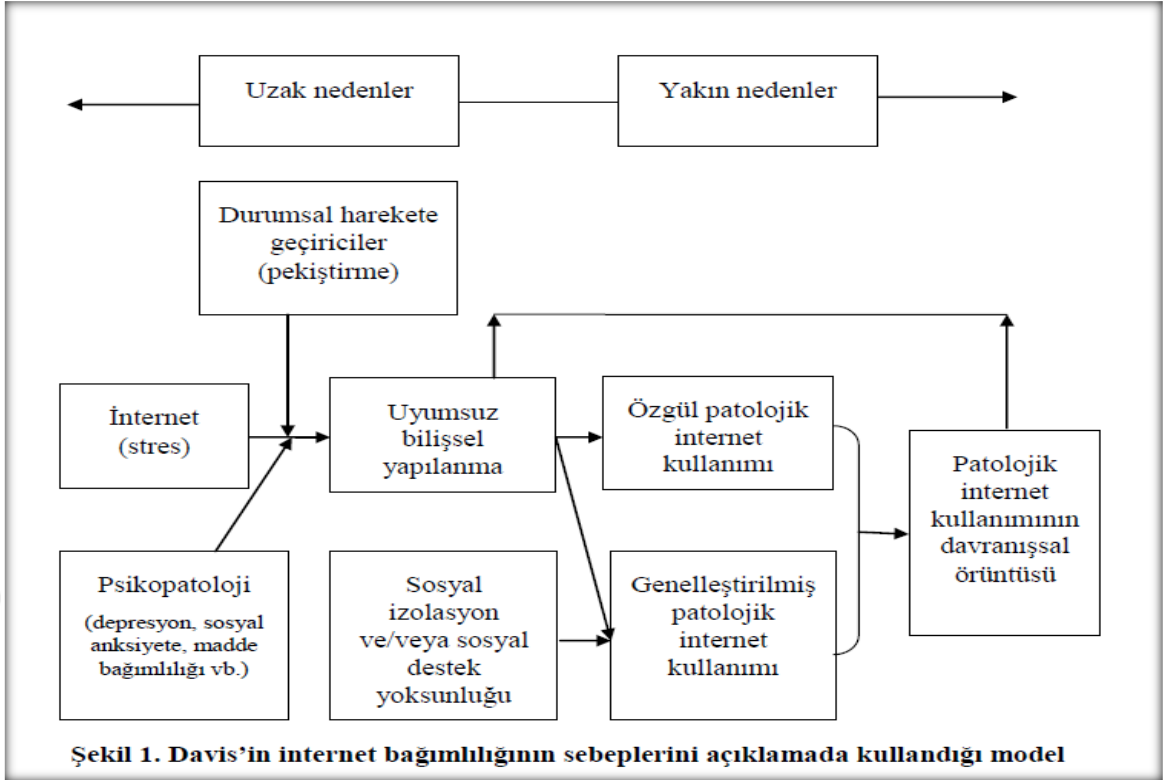
Depresif ruh hali, yalnız kalma isteği, sosyal kaygı, mutsuzluk, internette olduğu zamanlarda mutlu olma, eğlenme, güven azlığı, vakit geçirme isteği vb gibi nedenler kişilerin internete yönelme nedenlerinden bazıları olarak sıralanabilir. Kişilerin, günlük yaşamda yaşayamadıkları yarışma, rekabet ve kazanma gibi duyguları, sanal ortamda doyurma olanağı

bulmaları, bilgisayar bağımlılığı nedenleri arasında gelebilmektedir. Bireyler internete bu nedenlerden dolayı yönelerek günlük yaşamın stresini attıklarını düşünmekte ancak bunun sonucunda internetten kopamama gibi daha büyük sorunlar da ortaya çıkabilmektedir (www.meb.gov.tr, 2015).

İnternet bağımlılığı oldukça sık görülmesine rağmen nedeni hakkında hala net bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü internet bağımlılığı davranışı üzerinde pek çok faktör etkili olabilmektedir. Ancak internet bağımlılığın nedenleri hakkında bilişsel davranışçı kuram, sosyal beceri eksikliği kuramı, nörobiyolojik kuram, kültürel mekanizmalar kuramı gibi kuramlar görüş bildirmişlerdir. İnternet bağımlılığının nedenleri üzerine kuramların görüşleri şu şekilde açıklanmıştır:

2.1.2.1. Bilişsel Davranışçı Kuram

Bilişsel davranışçı kuram internet bağımlılığına bireylerin bilişsel yapılarının neden olduğunu ve bu durumda kişilerin davranışlarına yansıtılarak internet bağımlılığına yol açabildiğini ifade etmektedir. İnternet bağımlılığına yönelik olarak en kapsamlı araştırmalar Davis tarafından yapılmış olup Çalışkan (2013) Davis'in internet kullanımını genelleştirilmiş patolojik internet kullanımı ve özgül patolojik internet kullanımı olarak ayırdığını belirtip genelleştirilmiş patolojik internet kullanımının toplum için zararlı olduğunu, bireylerin sosyal hayatlarını olumsuz etkileyerek aile, iş, arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşanmasına neden olabilecek bir problem olduğunu; özgül patolojik internet kullanımının ise internetin sadece tek bir yönü üzerinde (cinsel materyal, kumar, sohbet vb gibi) aşırı zaman geçirilmesinden kaynaklandığını ifade ederek Şekil 1'de verilen model ile açıklamıştır:

Şekil 1. Davis'in İnternet Bağımlılığının Nedenlerini Açıkladığı Modeli

Şekil 1'de de görüldüğü gibi internet bağımlılığı özgül patolojik internet kullanımı ve genelleştirilmiş patolojik internet kullanımı olarak iki aşamalı olarak incelenmiştir. Patolojik internet kullanım davranışı internetin sadece bir amaç için kullanılmasından (kumar, cinsellik, sosyal medya kullanımı vb) kaynaklanan boyutunu; genelleştirilmiş patolojik internet kullanımı davranışı ise açık bir hedef olmadan sosyal medya, e- mail, vb gibi sosyal kullanıma açık alanları aşırı kullanmaktan kaynaklanan davranışları içermektedir. Bu model; internet bağımlılığının sebebini, patolojik internet kullanımının davranışın ortaya çıkmasını sağlayan problemleri bilişlerden kaynaklandığını ifade etmektedir (Çalışgan, 2013).

2.1.2.2. Sosyal Beceri Eksikliği Kuramı

Sosyal beceri eksikliği kuramına göre; kişilik problemi olan veya psikiyatrik rahatsızlığı olan kişiler internet bağımlılığına daha yatkın olabilmektedir. Bu kurama göre depresyon, sosyal izolasyon gibi problemleri olan kişilerin sosyal iletişim açısından olumsuz bilişleri olmakta, bu kişiler yüz yüze iletişimi değil de daha az tehdit edici olarak gördükleri sanal

iletişimi tercih edebilmektedir. Kendilerini sanal ortamda daha rahat hissettikleri için interneti aşırı kullanma ve sonrasında internet bağımlılığı ortaya çıkabilmektedir. Sosyal yaşamında kendini ifade edemediğini düşünen kişiler yüz yüze olmayan bir iletişimde kendilerini daha rahat hissetmektedirler (Çalışgan, 2013). Sosyal beceri eksikliği kuramı hakkında Alaçam (2012) ise depresyon, sosyal izolasyon gibi problemleri olan kişilerin sosyal iletişim açısından olumsuz bilişleri olduğunu ve bu nedenle bu kişilerin yüz yüze iletişimi değil de daha az tehdit edici olarak gördükleri sanal iletişimi tercih ettiklerini belirtmiş, internet aracılığı ile kişilerin olumsuz özelliklerini gizleyerek kendisinde olmayan olumlu özelliklerinin varlığından bahsedip iletişim kurdukları kişi üzerinde etki bırakabildiklerini söylemiş ve bu nedenle bu kişilerde sanal iletişimin kolay, daha az riskli, daha heyecanlı olduğu inancının olduğunu tüm bu nedenlerden dolayı kendilerini sanal ortamda daha rahat hissettikleri için kişilerin interneti aşırı kullanarak sonrasında internet bağımlılığı davranışı gösterebildiklerini belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda sosyal beceri eksikliği kuramının, kişilerin sosyal iletişim becerilerindeki olumsuz bilişleri nedeniyle kendilerini internet aracılığıyla ifade etmelerinden kaynaklandığını savunan bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

2.1.2.3. Nörobiyolojik Kuram

Nörobiyolojik kuram internet bağımlılığının beyinden kaynaklandığını tıpkı madde kullanımında olduğu gibi internet bağımlılığı olan kişilerde internete bağlanmakla birlikte dopamin miktarında artış olduğunu ifade etmiştir. Bu kuram internet bağımlısı olan kişilerin seratonin taşıyıcı gen olan '5HTTLPR' polimorfizmiyle ilişkili olabileceğini belirtmiştir (Çalışgan, 2013).

Nörobiyolojik kurama göre bağımlılık kişinin bir maddeyi bırakmak isteyip de bırakamaması ve maddeye aşırı düşkün olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda beyin ilkel kısmı olan limbik sistem ve daha gelişmiş kısmı olan korteks arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır. Bu çatışma beyindeki dopamin seviyesinin değişmesine ve beyin ödül-haz mekanizmasında değişimlere neden olmaktadır. Bunun sonucunda da kişiler haz duygusunu karşılamak amacıyla bağımlılık geliştirdikleri maddeye bağlanma eğilimlerine devam etme davranışları göstermektedir (www.batamer.uskudar.edu.tr, 2015).

2.1.2.4. Kültürel Mekanizmalar Kuramı

Kültürel mekanizmalar teorisi internet bağımlılığının kültürel yapıdan kaynaklandığını ileri süren bir teoridir. Bu yaklaşıma göre internet kullanımı internetle ilgili çalışmaların en sık yapıldığı yerlerde (ABD, Finlandiya, Macaristan, Kore, Japonya vb) fazla, internet kullanımının daha az olduğu ülkelerde ise daha düşük seviyelerde olduğu görülmektedir (Alaçam, 2012).

2.1.3. İnternet Bağımlılığının Eşlik Ettiği Sorunlar

İnternet bağımlılığı kişileri pek çok açıdan etkilemektedir. İnternet bağımlılığının eşlik ettiği sorunları genel olarak duygu durum bozuklukları, anksiyete bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ve diğer psikiyatrik bozukluklar başlıkları altında toplanabilir. Bu sorunlar şu şekildedir:

2.1.3.1. Duygu Durum Bozuklukları

İnternet kullanımının eşlik ettiği duygu durum bozukluklarının başında depresyon gelmektedir. İnternet kullanımı depresyondan kaynaklandığı gibi depresyona da neden olabilmektedir. Bu konuda Alaçam (2012) depresyonun internet bağımlılığı için hem bir neden hem bir sonuç olduğunu belirterek başka sosyolojik ya da psikolojik etkenler nedeniyle depresyon hali gözlenen bireylerin bu nedenle internete yönelebildiklerini, bağımlı olabilecekleri gibi, internet bağımlısı olduktan sonra da bağımlılıktan dolayı depresyon hali gözlemlenebileceğini ifade etmiş ve internet bağımlısı olan ergenlerin, interneti depresyon hallerini hafifletici bir ortam olarak gördüğünü açıklamıştır.

Depresyondaki bir birey çevresine yabancılaşmış, mutsuz bir ruh hali içinde olabilmekte ve bunun sonucunda da başkalarıyla iletişim kurmak yerine zamanının büyük kısmını bilgisayar başında geçirebilmektedir. Bazı durumlarda internet bağımlılığı kişilerin depresyon yaşamasına neden olabilmektedir. Özellikle son zamanlarda yaygın olan sosyal ağlarda mutlu resimler ya da olaylara tanıklık etmek kişilerin kendi yaşamlarındaki eksiklikleri görmesine ve sonuçta da depresyona girmelerine neden olmaktadır. Yaşanan sanal ortamda sevgi istediğini ve duygusal boşluğu karşılama isteği gerçek dünyada karşılık bulamadığı zaman çeşitli ruhsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Sayar ve Senkal, 2014).

Canan (2010) internet kullanımının neden olduğu sorunların depresyon, yalnızlık ve sosyal izolasyon olarak sıralanabileceğini belirterek problemlili internet kullanımı olan bireylerin, akademik başarısızlık, iş kaybı ve parasal güçlükler gibi birçok olumsuz durumla karşılaşabileceğini ifade etmiştir. Yaşanabilecek tüm bu olumsuz durumlar kişilerin duygu durumlarında bazı dengesizlikler yaşamalarına ve psikolojik açıdan olumsuz etkilenmelerine neden olabilmektedir.

2.1.3.2. Anksiyete Bozuklukları

İnternet bağımlılığı anksiyete bozukluklarını da ortaya çıkarabilmektedir. Yapılan bazı araştırmalara göre internet bağımlısı olan kişiler çeşitli kaygı sorunları yaşayabilmekte ve özellikle obsesif kompulsif bozukluk internet bağımlılığı nedeniyle ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca yalnız olan kişilerin internette aşırı vakit geçirmeleri sonucunda daha fazla kaygı yaşadıkları ve bu kaygının sonucunda interneti kendilerine arkadaş olarak görüp internette daha fazla zaman geçirdikleri ifade edilmiştir (Doğan, 2013).

Aşırı internet kullanan bireyler incelendiğinde bu kişilerin insan ilişkilerindeki hayal kırıklıklarına karşı aşırı duyarlı olabildikleri, yabancılarla iletişime girmenin bu kişilerdeki anksiyete düzeylerini belirgin derecede artırdığı saptanmıştır. Doğan'ın (2013) araştırmasında ayrıca kontrol grubuyla karşılaştırıldığında da internet bağımlılarının depresyon düzeylerinin ve kompulsif eğilimlerinin daha yüksek olduğu da görülmüştür.

2.1.3.3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan kişilerin dürtü kontrol sorunları olabilmektedir. İnternet başında çok fazla vakit geçirme sonucunda özellikle okul çağındaki çocuklarda dikkatsizlik, konsantrasyon sorunları gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Yaşları 15-23 arasında değişen 1204 erkek ve 910 kız öğrenci arasında yapılan çalışmanın sonucuna göre erkeklerde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, depresyon gibi problemlerin kızlardan daha çok görülebileceğini ve bunun internet bağımlılığı ile ilişkili olabileceğini ortaya çıkarmıştır (Şenormancı, Konkan ve Sungur, 2010).

İnternet bağımlılığı ve dikkat eksikliği hiperaktivite konusunda Üneri ve Tanıdır (2011) ise internet bağımlısı olan lise çağındaki gençlerde derslerine odaklanma ve konsantrasyon sorunlarıyla birlikte dikkatsizliğin de gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

2.1.3.4. Diğer Psikiyatrik Bozukluklar

İnternet kullanımının neden olduğu yukarıda ifade edilen problemlerden başka internet kullanan kişilerde alkol ve madde bağımlılığı, kişilik bozuklukları ve psikiyatrik bazı sorunlar da ortaya çıkabilmektedir. Özellikle depresyon gibi çeşitli sorunları olan bireylerde internet bağımlılığının yanında keyif verici madde kullanmanın, alkol ve sigara bağımlılığının da yaygın bir şekilde görüldüğü belirtilmektedir. İnternet bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalar bu durumun diğer psikolojik hastalıklar ile birlikte görülebileceğini ortaya çıkarmış ve internet bağımlılarının %50'sinde başka psikiyatrik bozuklukların da (anksiyete bozukluğu %10, psikotik bozukluk %14, depresyon ve distimik bozukluk %25, duygudurum bozukluğu %33 ve madde kullanımı %38) olabileceğini ortaya çıkarmıştır (www.yesilay.org.tr, 2015).

İnternet ve aşırı kullanımından kaynaklanan internet bağımlılığı hakkında yukarıda bilgiler verilmiştir. İnternet bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalardan da hareketle insan yaşamına faydalı yanları olan internet kullanımının yanlış kullanımdan kaynaklı çeşitli problemlere de yol açabildiği ve son yıllarda internet üzerinden yapılan zorbalık davranışlarının artış gösterdiği söylenebilir. İnternetin problemlili kullanımı sonucunda ortaya çıkabilecek risk durumlarından birisi olan siber zorbalık özellikle sosyal paylaşım sitelerinin artması sonucunda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. İnternet kullanım süresindeki artış; sosyal ağlar, internette kurulan arkadaşlıklar, merak duygusu, gezilen görülen yerleri paylaşma isteği, iletişim isteğini karşılama vb durumlar nedeniyle artmaya başlamış ancak bu durum beraberinde internet yoluyla diğer kişiler üzerinde baskı kurulmasına ve çeşitli zorlama davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaya başlamıştır. Son dönemde yaygınlık kazanan siber zorbalık ve siber zorba davranışları hakkında şu bilgiler verilmiştir:

2.2. Siber Zorbalık Nedir?

Teknolojideki hızlı değişimler sonucunda insanoğlunun hayatına giren kavramlardan birisi de 'siber zorbalık' kavramı olmuştur. Literatüre eklenen 'siber zorbalık' kavramı gün geçtikçe önem kazanmaya başlamıştır.

Genel olarak zorbalık kavramını Özel (2013) kasıtlı olarak mağdura zarar verme isteği ile tekrarlanan davranışlar olarak ifade etmiştir. Zorba davranış kavramı hakkında Gökler (2007) ise zorba davranış, zorbanın gücünün masum bir kurban üzerinde kontrolsüzce denenmesinin bir türü olduğunu belirtmiştir.

Zorbalık sözcüğünü hakkında Özkal (2011) ise zorbalık kavramının, güçlü bir bireyin veya grubun daha az güçlü başka bir bireye ya da gruba zarar verme amacıyla psikolojik veya fiziksel yönden tekrarlayıcı bir şekilde baskı uyguladığı ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü olduğunu ifade etmiştir.

Zorbalık kavramının herkes tarafından kabul edilen genel bir tanımı olmamakla birlikte Türk Dil Kurumu tarafından zorba kavramı gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse; zorbalık ise zorbaca davranışta bulunma, müstebitlik olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr, 2015).

Bilgisayar ve internetin insan hayatında önem kazanmasıyla birlikte günümüzde popüler olan siber zorbalık kavramı zorbalık davranışlarının teknoloji kullanılarak gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Siber zorbalık kavramını hakkında Tanrikulu, Kınay ve Arıcak (2013) ise; siber zorbalığın bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkişel tarzda zarar verme davranışlarının tümü olduğunu ve zarar vermek amacıyla, bir birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi, web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde ve düşmanca davranışları destekleyen davranışlar bütünü olduğunu ifade etmişlerdir.

Steffgen ve König (2009) siber zorbalık kavramını son yıllarda teknolojide meydana gelen değişiklikler sonucunda cep telefonu, bilgisayar ve diğer teknolojik aletlerin zararlı kullanımından kaynaklanan kurbanı karşı yapılan kasıtlı, saldırganca ve tekrarlanan davranışlar bütünü olarak ifade etmiştir.

Siber zorbalık kavramını Kocatürk (2014); diğer kişilere zarar vermek amacıyla birey ya da grup tarafından elektronik posta, cep telefonu, kısa mesaj ya da web siteleri aracılığıyla iletişim teknolojileri kullanılarak yapılan kasten, düşmanca ve tekrarlayıcı davranışlar içeren hareketler olarak nitelendirmiştir. Cicioğlu (2014) ise siber zorbalığın isimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen e-postalar, virüsler, hakaret ve tehdit içeren mesaj ya da görüntüler ile yapılan eylemler olduğunu ifade etmiştir. Manap (2012, s. 8) ise siber zorbalık davranışı için şunları ifade etmiştir:

‘Siber zorbalık davranışında; sözel zorbalık türü olan isim takma, küçük düşürme, hakkında söylenti çıkarma, alay etme, kötü şakalar yapma, biri hakkında kötü bir şeyler yazma, kırıcı notlar bırakma, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Duygusal zorbalık türü olan grup dışında bırakma, özellikle dostça olmayan şekilde davranma, ırkla ilgili aşağılamalar, duygusal işkence, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Tehdit edici zorbalık türü olan parasını, eşyasını veya ödevlerinin bir kopyasını isteme, şantaj yaparak hakkı olmayan bir şeyi isteme, v.b. durumlar yaşanabilmektedir. Siber zorbalık tahammül edilemez seviyeye ulaştığında gerçek hayata yansiyarak fiziksel zorbalık türü olan saldırma, şiddet v.b. davranışlara dönüşebilmektedir.’

Siber zorbalık kavramı hakkında yapılan bu tanımlardan yola çıkarak genel olarak siber zorbalık kavramını zorbaca davranışların internet, telefon vb gibi bilişim teknolojilerini kullanarak tekrarlı olarak yapılması olarak ifade edilebilir. İnternet kullanımının yaygınlık kazanmasıyla birlikte önem kazanan bu kavram zorbalık içeren davranışların yüz yüze değil de internet, telefon aracılığıyla yapılması ile ortaya çıkan rahatsızlık içerici davranışlardır. Siber zorbalık içerici davranış türleri şu şekilde ifade edilebilir:

2.2.1. Siber Zorbalık Türleri

Artan siber zorbalık davranışları özellikle internet aracılığıyla kişilerin özel hayatlarına zarar verici, kasten yapılan rahatsız edici davranışlardır. Siber zorbalık ve türleri hakkında Saini ve Solomon (2009) siber zorbalığın, dünya çapında meydana gelen çevrimiçi internet kullanımı ve teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bir kavram olduğunu ve özellikle çocuk ve ergenler üzerinde çeşitli sonuçlar ortaya çıkararak değişik türlerde davranışlar olarak görülebildiğini ifade etmişlerdir.

Siber zorbalık davranışları bazı türlerde görülebilmektedir. Kınay (2012, s. 31) siber zorbalığın görülme biçimlerini şu şekilde özetlemiştir:

‘a. Hakaret Etme: Çevrimiçi ortamlarda tartışma, kaba, tehdit dolu ve saldırganlık içeren ifadeler kullanma, onurunu zedeleyici sözler sarf etme,

b. Bıktırma: Sürekli olarak can sıkıcı, iğrenç, müstehcen, aşağılayıcı mesajlar ve iletiler gönderme,

c. İftira: Gerçeğe aykırı bir şekilde bir kişinin itibarını zedelemek veya ilişkilerini bozmak için hakkında dedikodu yapma, söylenti yayma,

d. Taklit Etme: Kişiyi utanılacak bir duruma sokmak, itibarını zedelemek, küçük düşürmek, diğer insanlarla olan ilişkilerini bozmak amacıyla onun yerine geçerek, taklit ederek ya da bilgilerini kullanarak tehlikeli nitelikte mesajlar gönderme, forumlarda ya da sosyal paylaşım sitelerinde yorumlar yapma,

e. İfşa Etme: Bireyi utandırmak, rezil etmek amacıyla kişisel bilgilerini ya da resim veya görüntülerini paylaşma,

f. Hile Yapma: Birini kandırarak kişisel bilgilerini ele geçirme ve sosyal mühendislik yapma,

g. Dışlama: Bilerek çevrimiçi bir gruptan atma veya iletişim kurmasını engelleme, dışlama,

h. Sanal Taciz: Tekrar eder nitelikte taciz, tehdit içeren veya korku vermeye yönelik cep telefonu veya internet aracılığı ile yazılı veya sözlü mesaj, e-mail gönderme,

i. Sexting: Kişilere çıplak resimler veya pornografik görüntüler gönderme.’

Siber zorbalık davranışlarının değişik şekillerde görülebileceğini ve kişilerin yaşamlarını olumsuz etkileyebildiğini söyleyebiliriz. Özellikle sosyal paylaşım sitelerinin gün geçtikçe yaygınlaşması, hemen herkesin akıllı telefon kullanmaya başlamasıyla birlikte siber zorbalık davranışlarının görülme sıklığı ve çeşitliliği de artabilmektedir. Çiftçi (2015) genel olarak siber zorbalık türleri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde siber zorbalığın şifre kırmayı, bloklarda bireyi aşağılayıcı tartışma konuları oluşturmayı birisi hakkında küçük düşürücü bilgilerin ve resimlerin yayımlandığı web siteleri oluşturmayı, elektronik posta veya cep telefonu aracılığıyla tehdit içerikli SMS’ler göndermeyi, virüs içerikli iletiler göndermeyi ve herhangi birisiyle başka bir kimliğe bürünerek iletişim kurmayı içerdiğini ve siber zorbalığın bazı türlerinde geleneksel zorbalıkla siber zorbalığın iç içe geçtiği belirtmiştir.

Çeşitli şekillerde görülebilen siber zorbalık internetteki web siteleri, bloglar, sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla yapılabildiği gibi, bluetooth, akıllı telefonlar aracılığıyla da yapılabilmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinin artmasıyla birlikte (facebook, twitter, instagram vb) ve cep telefonlarındaki mesajlaşma programları aracılığıyla siber zorbalık davranışları da sıklıkla görülebilmekte ve kişilerin sosyal hayatlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Siber zorbalığın görülme şekli üzerine Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010, s. 266) şunları ifade etmişlerdir:

‘Gençlerin interneti kullanma alanları; oyun oynama, tv izleme, sosyal ağlarda chat programları kullanma, ders çalışma olarak ifade edilmiştir. Özellikle online iletişim araçlarının ve sitelerinin (Messenger, Facebook vb.) kontrolsüz kullanımının gençler üzerinde olumsuz etkileri olduğu yapılan araştırmalarda doğrulanmıştır. Bu konuda yapılan bir araştırmada yaşları 12 ila 15 arasında değişen ve son 6 aydır düzenli internet kullanıcısı olan 663 öğrenci içinde, internet bağımlılığına en çok (MSN) Messenger gibi online iletişim araçlarını kullanan bireylerin

yakalandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca son dönemde yapılan bir çalışmada, Facebook sosyal iletişim ağına halen hesabı bulunan 172 üniversite öğrencisi içinde, gençlerin internet başında çok fazla zaman harcadıkları, bu gibi ağlarda arkadaş bulma, mesajlaşma, veri paylaşma gibi iletişim yöntemleri kullandıkları, zaman zaman istemedikleri kişilerce rahatsız edildikleri (tanışma isteği, resim vs. yayınlama, reklam gönderme vb.) ve bu durumunda zamanla onları iletişimde istek kaybına sürüklediği sonucuna varılmıştır.’

Pek çok şekilde görülebilen siber zorbalık davranışlarının özellikle de sosyal medya ağları üzerinden daha yoğun şekilde gerçekleştirilmektedir.

2.2.2. Siber Zorbalık Nedenleri

Siber zorbalık kavramının nedenleri hakkında zorbalığın yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, psikolojik durum gibi değişkenlerden kaynaklanabileceğine ilişkin görüşler vardır. Bu görüşlerden bazıları şu şekilde ifade edilmiştir:

Siber zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları siber zorbalık davranışlarının yaş ile ilgili olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Siber zorbalık ile yaş arasındaki ilişki hakkında Özbay (2013) özellikle ergenlik dönemine dikkat çekerek bireylerin bu dönemde kimlik arayışı ve merak duygularından dolayı siber zorbalık davranışlarını daha çok yaptıklarını; ilkokul yıllarında siber zorbalık davranışları az görülürken, ortaokul yıllarında arttığını ve özellikle de lise yıllarında siber zorbalık davranışlarının daha yoğun görülebildiğini ifade etmiştir.

Siber zorbalık ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında ise erkeklerin siber zorbalık davranışlarını kızlara göre daha çok yaptığı; kızların ise siber zorbalık davranışlarından daha çok etkilendiği söylenebilir (Eroğlu, 2011). Diğer yandan Akça, Saymer ve Ergül (2015) tarafından yapılan çalışmada ise siber zorbalığı deneyimleme konusunda cinsiyetlere göre farklılık olup olmadığı incelendiğinde erkeklerin kızlara göre daha fazla siber saldırganlık davranışları gösterdiği ve sosyal ağlarda nefret gruplarına üye olan erkek öğrencilerin sayısının, kız öğrenci sayısından anlamlı ölçüde fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burnukara ve Uçanok (2012) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş; erkeklerin sanal ortamda zorbalık davranışlarını kızlara göre daha çok sergiledikleri ve erken ergenlik dönemindeki bireylerin zorba olma konusunda risk altında oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Siber zorbalık üzerine yapılan bu ve diğer çalışmalardan hareketle erkeklerin siber zorbalık davranışlarını kızlardan daha fazla yaptıkları, kızların ise mağdur olma konusunda erkeklerden önde oldukları ifade edilebilir.

Siber zorbalık davranışının sosyoekonomik durum açısından incelenmesi hakkında Serin (2012), araştırmasında sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının, sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarına göre daha fazla siber zorbaca davranışlar sergilediklerini ifade etmiştir. Aynı çalışmada, düşük sosyoekonomik düzeydeki okullarda okuyan öğrencilerin, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda okuyan öğrencilerden daha fazla siber mağduriyet yaşadıklarını da belirtmiştir. Horzum ve Ayas (2011) tarafından yapılan çalışmada ise özel liselerde okuyanlar ve sınavla alınan Anadolu liselerindeki öğrencilerin diğer liselerdeki öğrencilerden daha fazla sanal zorbalık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Shariff ve Hoff'ye (2007) göre ise ebeveynler çocuklara cep telefonu, bilgisayar, i-pod, CDC çalar ve televizyon gibi imkânları sundukça ve kendi kariyerleri ile çok meşgul oldukça farkında olmadan çocuklarını teknolojiye ve siber zorbalığa açık hale getirebilmektedir.

Zorbalık ve siber zorbalık davranışları üzerine yapılan çalışmalar ışığında siber zorbalık davranışlarının yaş, cinsiyet, geçirilen olumsuz yaşantılar, intikam alma isteği gibi nedenlerden kaynaklanabileceği söylenebilir. Sebebi ne olursa olsun siber zorbalık davranışları özellikle zorbalığa maruz kalan bireyler üzerinde çeşitli olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

2.2.3. Siber Zorbalık Etkileri

Siber zorbalık davranışı pek çok olumsuz sonucu da beraberinde getirebilmektedir. Özellikle siber zorbalık davranışına maruz kalan bireylerde bu olumsuz etkiler daha da fazla olmakta ve kişilerin sosyal hayatlarını, psikolojik durumlarını olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Siber zorbalığa maruz kalan bireyler hakkında Peker (2013); siber zorbalık davranışının mağdurlarının yapılan siber zorbalık davranışının sonucunda korku, endişe yaşayarak kendisini çaresiz hissetme davranışında bulunduğunu ve kendilerini hayal kırıklığı yaşamış, üzüntülü, sinirli, kızgın vb şekillerde hissedebileceklerini belirtmiştir.

Siber zorbalığa maruz kalan bireyler duygusal, sosyal, akademik gibi pek çok alanda olumsuz olarak etkilenmekte ve bu bireyler de içine kapanma, sosyal yaşamdan uzaklaşma gibi pek çok davranış problemi görülebilmektedir. Siber zorbalık davranışının etkileri hakkında Serin (2013) araştırmacılara göre siber zorbalıkta zorba ile mağdur arasında bir temas bulunmamasına rağmen zorbalığa maruz kalan kişi ya da kişilerin psikolojik olarak

zarar gördüğünü ve siber zorbalığa uğrayan mağdurların özellikle yoğun öfke, üzüntü, mutsuzluk, kızgınlık gibi duygular yaşadıklarını, bu duyguların yanında çaresizlik, dışlanma, hayal kırıklığı savunmasızlık, depresyon, anksiyete, arkadaş ve aile problemleri gibi bazı psikolojik sorunlarla da karşılaşabildiklerini ifade etmiştir.

Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde sosyal hayat açısından da olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Eroğlu'na (2011) göre siber zorbalık yaşayan bireylerde okula gitmeme, içine kapanma, gibi durumlar yaşanabilmekte ve bu bireyler kendilerini sürekli olarak mutsuz, çaresiz hissederek madde bağımlılığına, depresyona daha yatkın olabileceklerini ifade etmiştir.

İnsanların yaşamında pek çok olumsuz etki bırakan siber zorbalık mağdurlarını pek çok alanda olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı bireylerde uzun dönemli siber zorbalık davranışına maruz kalmakla birlikte görülen psikolojik, sosyal, akademik olumsuzluklar daha da artmakta ve hatta depresyon, intihar gibi olaylara bile rastlanabilmektedir.

2.3. İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalıkla İlgili Yapılan Araştırmalar

Teknolojideki hızlı gelişmeler nedeniyle internet kullanımı üzerine yapılan çalışmalarda artmaktadır. İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık ile ilgili yapılan bazı çalışmaları şu şekilde özetlenmiştir.

2.3.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler nedeniyle artık hemen hemen her evde internet kullanılmaktadır. Bu durum olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarmakta ve araştırmacılar tarafından internet bağımlılığı üzerine yapılan çalışmalar artmaya başlamaktadır. İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılan birkaç araştırma şu şekilde özetlenmiştir:

İnternet bağımlılığının medyada yansımaları üzerine Kalyon, Balcı ve Şahin (2016) tarafından 7 farklı gazetenin internet sitesinde yer alan haberler incelenmiş ve internetin eğitim-öğretimde kullanılması, online kütüphaneler gibi olumlu yönleri olmasının yanında; internet oyunlarının çocuklarda şiddeti artırma, obezite ve sağlıksız beslenmeyi tetikleme,

siber zorbalık yoluyla saldırganlığa yol açma, aile içi sorunlara neden olma gibi olumsuz yanlarının da olabileceği sonuçlarına varılmıştır.

Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Eftekin (2015) tarafından 343 öğrenciyle yapılan çalışmada öğrencilerin internet bağımlılığı ve algılanan anne baba tutumlarının cinsiyete göre değişmediği fakat sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelir, evde internet bağlantısının olup olmaması ve internete nerden bağlanıldığı değişkenlerinde manidar düzeyde farklılaşma olduğu görülmüş araştırmanın sonucunda patolojik internet bağımlısı öğrencilerin oranı %9.6 olarak bulunmuştur.

Biçer (2014) tarafından sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan deney ve kontrol grupları üzerinde yapılan 10 haftalık çalışmada sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyinin azaltılmasında olumlu bir etkisinin olduğu ancak bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olabilecek seviyede olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Çam (2014) tarafından ergenlerde internet bağımlılığı prevalansının belirlenmesi ile internet bağımlılığının psikopatolojik semptomlar ve obezite üzerindeki etkisinin saptanması amacıyla yapılan çalışmada problemlili internet kullanımı prevalansının ergen internet kullanıcıları arasında %7.1 olduğu, aşırı internet kullanan kişilerde anksiyete, depresyon ve anksiyete-depresyon puanlarının yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Khan, Salim, Bilal, Hussain ve Haseeb (2014) tarafından Sargodha Üniversitesindeki kadın ve erkek öğrenciler arasında internet bağımlılığı ve anksiyete arasındaki ilişkiyi belirlemek için 300 öğrenciyle yapılan çalışmada uygulanan regresyon analizi sonucuna göre erkek ve kız grubu arasında internet bağımlılığı ve anksiyete açısından farklılık olduğu, kız grubunda manidar farklılaşmanın olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahin (2014) tarafından ergenlik problemleri ve başa çıkma yöntemlerinin internet bağımlılığıyla ilişkisini incelemek amacıyla 518 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada ise ergenlik problemleri ve başa çıkma yöntemleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu, sorunları aile ile çözme davranışı, olumsuz duyguları dışa vurma davranışı, internet kullanım amacı ve internet kullanım sıklığının internet bağımlılığının yordayıcıları olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Woldo (2014) tarafından ergenler arasında internet bağımlılığı üzerine yapılan çalışmada ergenlerde internet bağımlılığını araştırmak üzere 2013-2014 eğitim öğretim yılında özel okullar ve devlet okullarında eğitim gören öğrencilerden örneklem oluşturularak veri toplanmıştır. Çalışmaya katılan öğrenciler cinsiyet, okul türü ve çevrim içi davranışlar gibi pek çok alanda incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre ergenlerin interneti sıklıkla kullandıkları; cinsiyet, okul türü ve çevrim içi davranışlar bakımından farklılıklar görüldüğü belirlenerek ergenlerle internet bağımlılığı arasında pozitif ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Derin (2013) tarafından lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile öznel iyi oluş ve bazı bireysel değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 794 (335 erkek, 459 kız) öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda internet kullanım süresi açısından, internete üç-beş saat, altı saat veya daha çok bağlanan öğrencilerin sıfır-iki saat bağlananlara göre, internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı; öğrencilerin internet kullanım sıklığı azaldıkça, internete bağımlı olma olasılıklarının da azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

İnternet bağımlılığının yaygınlığı üzerine Doğan (2013) tarafından 12-18 yaş grubundaki ergenlerle yapılan çalışmada internet bağımlılığı yaygınlığı % 12.6 olarak bulunmuştur.

Ergin, Uzun ve Bozkurt (2013) tarafından 386 öğrenci ile yapılan çalışmada ise internet bağımlılığı oranı erkeklerde %7.4 iken kadınlarda %4.7 bulunmuş ve katılımcıların internet kullanımını açısından ise 363'ü (%94.0) normal kullanıcı, 20'si (%5.2) riskli kullanıcı ve 3'ü (%0.8) bağımlı kullanıcı olarak saptanmıştır.

Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi amacıyla İşleyen (2013) tarafından yapılan çalışma sonucunda ise öğrencilerin % 7'si bağımlı grupta yer alırken, % 23.2'si bağımlılık riski taşıyan grupta yer aldığı, internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise otoriter anne baba tutumunun etkili olduğu, koruyucu/istekçi anne baba tutumunun lise öğrencilerinin internet bağımlılığının anlamlı yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Yapılan çalışmada kişisel ve ailesel faktörlerin öğrencilerin internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnternet bağımlılığı üzerine Toraman (2013) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise araştırmaya katılan bireylerin interneti %75 oranında arkadaşlarla iletişim amaçlı

kullandıkları, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla interneti daha çok kullandıkları, internet bağımlılığı arttıkça akademik başarı düzeyinde düşüş olduğu ve sosyal ağ kullanımının da internet bağımlılığını etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Zorbaz (2013) tarafından lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımının sosyal kaygı ile akran ilişkileri açısından incelenmesi amacıyla 682 lise öğrencisiyle yapılan çalışmada ise erkeklerin problemlili internet kullanımı düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu, ancak anne ve baba öğrenim düzeyi ile aile gelir düzeyi değişken grupları açısından problemlili internet kullanım düzeyinin istatistiksel olarak manidar bir farklılık göstermediği; lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımlarını yordamada sosyal kaygı ve akran ilişkilerinin önemli değişkenler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tanrıverdi (2012) tarafından ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada ise internet bağımlılığı ile cinsiyet, baba eğitim durumu, sigara kullanma durumu, aile geliri, arkadaşlık kurma durumu, aile ilişkileri, öğretmenleri ile ilişkileri ve okulunda kafasında kötü iz (anı) bırakan öğretmen olup olmadığı değişkenleri arasında manidar fark bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinde internet kullanımı ve internet bağımlılığının belirlenmesi amacıyla 672 kız ve 525 erkek olmak üzere toplam 1198 üniversite öğrencisi üzerinde Batıgün ve Kılıç (2011) tarafından yapılmış olan araştırma sonucunda öğrencilerin günde ortalama 1.53 (S = .79) saat internete bağlı kaldıkları, %18.89'unun internet bağımlısı olarak tanımlanabileceği ve erkeklerin internet bağımlılığı puanlarının kadınlardan manidar düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, üst sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin orta ve alt sosyo-kültürel ve ekonomik düzeydeki öğrencilere göre manidar düzeyde daha yüksek internet bağımlılığı puanlarına sahip oldukları da bulunmuştur.

İnternet bağımlılığının öğretmen adayları arasındaki kullanım durumunu belirlemek amacıyla ise Kaya (2011) tarafından Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 300 öğretmen adayı ile Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 372 öğretmen adayı üzerinde yapılan çalışmada öğretmen adaylarının günlük internet kullanım süresi, sosyal ağ sitelerine üye olma durumu, sosyal ağ sitelerine üye oldukları süre, sosyal ağ sitelerini ziyaret sıklığı, sosyal ağ siteleri günlük kullanım süresi, sosyal ağ sitelerinde üye oldukları grup/topluluk sayısı ve sosyal ağ sitelerindeki arkadaş sayıları ile internet bağımlılığı arasında manidar bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Canan (2010) ise genç erişkin üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığını araştırmak ve aşırı internet kullanımı ile disosiyatif belirtiler ve bazı sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada internet bağımlılığının, Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında görece yaygın olup aşırı internet kullanımının, disosiyatif belirti ve alkol kullanımı ile ilişkili olabileceği sonuçlarına ulaşmıştır.

İnternet bağımlılığı hakkında Taçyıldız (2010) tarafından lise öğrencilerinde internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması amacıyla yapılan çalışmada lise öğrencilerinin internet bağımlılığı davranışları üzerinde aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin, iletişim becerisinin, akademik not ortalaması ve cinsiyet değişkenlerinin anlamlı yordayıcı etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Günüç (2009) tarafından 301'i kız, 443'ü erkek ve 10'u kayıp veri olmak üzere ortaöğretim kademesindeki 754 öğrenci ile yapılan araştırma kapsamında bireylerin il, cinsiyet, sınıf, yaş, baba mesleği, sigara kullanma durumu, aile geliri, interneti en sık kullanım amacı, interneti yıllık ve günlük kullanım miktarı ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Işık (2007) tarafından medya bağımlılığı teorisi doğrultusunda internet bağımlılığının etkileri ve internet bağımlılığını belirlemek amacıyla 563 üniversite öğrencisiyle yapılan çalışma sonucunda son yıllarda televizyonun yerini internetin aldığı, internetin kişilerin sosyal ilişkileri üzerinde etkili olduğu ve bireylerin internetin çeşitli amaçlar için kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Young (1996) tarafından internet bağımlılığı ve yol açtığı sorunlar üzerine yapılan çalışmada ise DSM-IV kriterleri göz önüne alınarak 100' ü internet bağımlısı olmayan (kontrol grubu) 396 katılımcıdan nitel analizler yoluyla veri toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre iki grup arasında internet kullanımı ve buna bağlı sorunlar bakımından farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir.

İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde internet bağımlılığının güncelliğini koruyan önemli bir konu olduğu görülmüştür.

2.3.2. Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Problemlı internet kullanımıyla birlikte insan hayatına giren siber zorbalık kavramı araştırmacılar tarafından da ilgi çekici konulardan birisi haline gelmiştir. Gün geçtikçe önem kazanan ve üzerinde çalışmalar yapılan bir konu olan siber zorbalıkla ilgili yapılan bazı çalışmalar şu şekilde özetlenmiştir:

Çiftçi (2015) tarafından ergenlerin Facebook kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 307 öğrenci ile yapılan çalışmada öğrencilerin Facebook kullanımları ile cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, evde bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanımı değişkenleri arasında manidar farklılığın olduğu; öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile sınıf seviyesi arasında manidar farklılıklar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Siber zorba, siber mağdur, siber zorba/mağdur ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerin oranını araştırmak, siber zorbalık ve mağduriyete ilişkin risk faktörlerini belirlemek amacıyla Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak (2015) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet, internet kafeye gitme sıklığı, ergen annesinin internet becerisine ilişkin algısı, sosyal paylaşım sitelerine girme sıklığı, interneti oyun amaçlı kullanmak ve ailenin gelir düzeyinin siber zorbalıkla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Cicioğlu (2014) tarafından Bolu İlinde meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin problemlı internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla lisede okuyan 563 öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık tutumları ile problemlı internet kullanım düzeylerinin yüksek olduğu, siber zorbalık tutumunun internette geçirilen süreye göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonuçlarına varılmıştır.

Eroğlu (2014) tarafından ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model amacıyla yapılan çalışmada ise modelin hem siber zorbalığın hem de siber mağduriyetin % 47'sini açıkladığı, siber zorbalığı en çok açıklayan bağımsız değişkeninin anne baba nitelikleri olduğu ve anne baba niteliklerinin siber zorbalığın %9'unu, siber mağduriyetin ise %20'sini yordadığı, problemlı internet kullanımı ile anne baba izleme davranışları arasında ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Siber zorbalık üzerine Kocatürk (2014) tarafından ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi ve akran zorbalığına maruz kalma durumları ile

siber zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan araştırmada; öğrencilerin akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuş, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok akran zorbalığı eğilimi göstererek akran zorbalığına maruz kaldığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok siber zorbalık eğilimi gösterdiği ve siber zorbalığa maruz kaldığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Siber zorbalık üzerine Özbay (2013) tarafından ergenler arasındaki siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılan çalışmada cinsiyet açısından erkeklerin siber zorbalık puanlarının kızlardan daha yüksek olduğu, öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre siber zorbalık davranışlarında manidar fark görüldüğü, öğrencilerin sosyoekonomik durumlarına göre hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet puanları arasında, internette kalma sürelerine göre hem siber zorbalık puanları hem de siber mağduriyet puanları arasında manidar bir farklılık bulunarak, öğrencilerin kendilerini internette başkası olarak tanıtmaya durumlarına göre siber mağduriyet düzeylerinin farklılaştığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Özel (2013) ise lise öğrencileri arasında görülen siber zorbalığın ve siber mağduriyetin, depresyon ve benlik saygısıyla olan ilişkisini belirlemek amacıyla lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada araştırmaya katılan erkek öğrencilerin % 30'unun, kız öğrencilerin ise % 27'sinin siber zorbalık yaptığı; erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalık yapmasına karşın siber mağduriyet açısından kız ve erkek öğrenciler arasında manidar bir fark olduğu; cinsiyet türlerine göre siber mağdur olma oranının kız öğrencilerde % 26.50 erkek öğrencilerde % 26.52 olarak bulunduğu ve internet kullanım süresinin siber zorbalığı ve siber mağduriyeti pozitif yönde yordadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Lise öğrencilerinin öfke düzeyleri ile siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla Samsun İlinde Usta (2013) tarafından lise öğrencileriyle yapılan çalışmada kurban olma düzeyi ile zorba olma düzeyi ve öfke düzeyleri ile kurban olma ve zorba olma düzeyleri arasında da manidar bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Siber zorbalık üzerine Notar, Padgett ve Roden (2013) tarafından 2007-2013 arasında yapılan literatür çalışmasında ele alınan cinsiyet, geleneksel zorbalık ve kabadayılık gibi çeşitli kategorilerde incelenmiştir. Yapılan literatür çalışmasıyla siber zorbalık ve müdahale programı geliştirmek için temel oluşturulmuştur.

Ekşi (2012) tarafından meslek liselerinde eğitim görmekte olan öğrencilerde narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı ne düzeyde yordadığını açığa çıkarmak amacıyla yapılmış olan çalışmada ise narsisizmin siber zorbalık üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğu, narsist kişilik özelliğinin “hak iddia etmek”, internet bağımlılığındaki “yoksunluğu” ve “kontrol gücünü”; narsistik “üstünlük” özelliği ise internet bağımlılığındaki “sosyal izolasyonu” manidar düzeyde yordadığı görülmüştür.

Kınay (2012) tarafından lise öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılığının riskli davranış, korumacı davranış, suça maruziyet ve tehlike algısı ile ilişkisini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla 180 erkek, 188 kadın olmak üzere 368 öğrenci ile yapılmış olduğu çalışmada tehlike algısı ve suça maruziyetin siber zorbalığa ilişkin duyarlılığı anlamlı düzeyde yordadığı, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre bilgisayar ve internet kullanımında daha fazla riskli davranış göstererek daha korumacı davrandığı, ayrıca erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha çok suça maruz kaldığı ve tehlike algılarının da daha yüksek olduğu, kadın öğrencilerin siber zorbalık konusunda daha duyarlı olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Manap (2012) Samsun İlinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret ettikleri internet site türü, sosyal aktivitelere katılımları, algılanan sosyoekonomik durumları ve ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeylerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe siber zorbalık düzeyinin yükseldiğini, interneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin arada bir kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, sosyal paylaşım sitelerini kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin ödev ve form sitelerini kullananlara göre daha yüksek olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin farkındalık düzeylerini incelemek amacıyla Serin (2012) tarafından yapılan çalışmada ise; öğrencilerin % 26.52’sinin siber zorbalıkla bir şekilde karıştığı, öğrencilerin % 9.42’sinin siber zorbalık yaptıkları, % 11.79’unun siber mağdur oldukları ve % 5.31’inin ise hem siber zorba hem de siber mağdur oldukları bulunmuş, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden hem daha az siber zorbalık davranışlarında buldukları hem de daha az siber mağdur oldukları belirlenerek okul yöneticilerinin % 53.2’si, öğretmenlerin % 47.6’sının daha önceden “siber zorbalık” şeklinde bir kavramı

duydıkları, yöneticilerin % 58.7'sinin ve öğretmenlerin % 58.3'ünün ise bu kavramın tanımını bildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Siber zorbalık davranışı üzerine Eroğlu (2011) tarafından riskli internet davranışları, içsel ve dışsal koşullu öz-değer alanlarının siber zorbalık/mağduriyet üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 360 kız, 145 erkek olmak üzere 505 üniversite öğrencisi ile yapılmış olan çalışmada siber zorbalık ve internet kullanım sıklığının, riskli internet davranışlarının ve dışsal öz-değer alanlarının pozitif yönde, içsel öz-değer alanlarının ise negatif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Siber zorbalık üzerine Kraft ve Wang (2009) tarafından yapılan çalışmada ise ortaokul seviyesinden 713 öğrenciye siber zorbalık ve zorbalık rollerine ilişkin anket uygulanmıştır. Sonuçlar saf fail, fail ve kurban, ne fail ne kurban gibi kategorilerde analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar siber zorbalıkla teknolojinin ilişkili olduğu siber zorbalığı önlemek için çalışma politikaları ve düzenlemelerin yapılmasının okul ve toplumdaki siber zorbalığı azaltabileceği belirlenmiştir.

Siber zorbalık ve okullarda zorbalık üzerine Beran ve Li (2007) tarafından Kanada'da 432 öğrenci üzerine yapılan çalışmada öğrencilerden siber zorbalık ve okullarda sergiledikleri zorbalık üzerine veri toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre okullarda zorbalık davranışı %56 olarak çıkmış ve öğrencilerin siber zorbalık ve okullarda zorbalık davranışları gösterdikleri bunun da devamsızlık, konsantrasyon eksikliği ve öğrenme üzerinde çeşitli sorunlara neden olabileceği belirlenmiştir.

Agatston, Kowalski ve Limber (2007) tarafından siber zorbalık üzerine 148 ortaokul ve lise öğrencisiyle odak grup oluşturulmuş ve 45 dakika görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kızlarda siber zorbalığın sorun olduğu, bazı sakıncalı internet sitelerinin kaldırılabilmesi ve siber zorbalığı önlemek için okullarda çeşitli çalışmaların yapılabileceği sonuçlarına varılmıştır.

Siber zorbalık üzerine yapılan çalışmalardan hareketle son yıllarda siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarının internet kullanımındaki yaygınlıkla birlikte artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle araştırma kapsamında bireylerin sosyo-kültürel düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkide internet bağımlılığının nasıl bir etkisi olduğunun ortaya konması amaçlanmıştır.

2.3.3. İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile İlgili Çalışmalar

İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık kavramları ile ilgili literatür incelendiğinde her iki kavramla ilgili yapılmış bazı çalışmalara da rastlanılmaktadır. İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı kavramlarının yer aldığı bazı araştırmalar şu şekilde özetlenmiştir:

Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri üzerine Akca, Sayımer ve Ergül (2015) tarafından Ankara’da 7. ve 8. sınıfta eğitim gören 220 öğrenci ile yapılan çalışmada ise öğrencilerin büyük bir bölümünün evlerinde internet bağlantısı bulunduğu, çoğunun sosyal medya ağlarını günde en az bir kez ziyaret ettiği, en çok kullanılan sosyal medya ağının Facebook olduğu görülerek öğrencilerin %9.5’inin siber mağdur olduğu, %24’ünün bir şekilde siber zorbalığa maruz kaldığı ve siber zorbalığı deneyimleme konusunda cinsiyet açısından farklılık incelendiğinde erkeklerin kızlara göre daha fazla siber saldırgan oldukları, sosyal ağlarda nefret gruplarına üye olan erkek öğrenci sayısının kız öğrenci sayısından anlamlı ölçüde fazla olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık üzerine Deniz ve Çalışgan (2015) tarafından 632 sekizinci sınıf öğrencisiyle yapılan çalışmada ise ilköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı davranışının yok denecek kadar az olduğu, öğrencilerin %3.5’inin sınırlı bağımlılık belirtisi gösterdiği, öğrencilerin %20.3’ünün hayatlarında en az bir kez siber zorbalık kurbanı olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlı seviyede daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve siber zorbalık kurbanı oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Otrar ve Ökte (2014) tarafından öğrencilerin zorbalık eğilimleri ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine 185 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve eğlence amaçlı zorbalık puanları ile sosyal medyaya yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken duygusal zorbalık alt boyutu ile sosyal medyaya yönelik tutum puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Çalışgan (2013) tarafından yapılan araştırmada ise ilköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının yok denecek kadar az olduğu, ilköğretim öğrencilerinin

%20.3'ünün hayatlarında en az bir kez; %8.2'sinin ise son bir ay içinde en az bir kez siber zorba kurbanı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Ekşi ve Ümmet (2013) tarafından internet bağımlılığı ve siber zorbalık probleminin psikolojik danışma açısından değerlendirilmesi üzerine yapılan çalışmada ise internet bağımlılığı ve siber zorbalık konusu, nedenleri, tanı ölçütleri, psikolojik yaklaşımlar, mevcut çalışmalar ve yapılması gerekenler çeşitli açılardan incelenmiş olup internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının dünyada ve ülkemizde oldukça yaygın olduğu görülerek özellikle çocukların ve gençlerin psikolojik sağlıklarını ciddi şekilde tehdit ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Peker'in (2013) problemlili internet kullanımı ve siber zorbalık sorunu yaşayan ergenlere yönelik insani değerler yönelimli psiko-eğitim program geliştirip etkililiğini incelemek amacıyla 24 ergenle yaptığı çalışma sonucunda ise insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının, araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan problemlili internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu; problemlili internet kullanım ve siber zorbalık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkoğlu (2013) tarafından ergenlerin problemlili internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 233'ü (% 43.1) erkek, 307'si (% 56.9) kız olmak üzere toplam 540 öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda internet bağımlılığı ile siber zorbalık arasında pozitif korelasyon bulunmuş öğrencilerin problemlili internet kullanımları ile cinsiyet, sınıf seviyesi, kendine ait bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu ve öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile cinsiyet, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait bilgisayara sahip olma, interneti kullanım geçmişi ve günlük internet kullanım süresi arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle teknolojideki hızlı gelişmeler nedeniyle son yıllarda internet bağımlılığı ile siber zorbalık üzerine yapılan çalışmaların arttığı ve söz konusu kavramların güncelliğini koruyan önemli konular olduğu ifade edilebilir.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını ve bu değişkenlerin hangi demografik özelliklere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın yöntem kısmında araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının dağıtılması, toplanması ve verilerin nasıl analiz edildiğine ilişkin bilgiler aşağıda şu şekilde verilmiştir:

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul öğrencilerinde (7. ve 8. sınıf öğrencileri) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasında ilişki olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılmış olan bu çalışmada nicel araştırma türleri kapsamında ilişkisel (korelasyonel) tarama modeli kullanılarak veriler analiz edilmiştir. İlişkisel tarama modeli hakkında Karasar (2013) bu yöntemin iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla kullanılarak ilişkisel çözümlenmelere başvurulduğunu ve değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkileri dikkate alınarak ilişkinin olup olmadığı, varsa anlamı ve ilişkinin yönü ile ilişkinin miktarının belirlenmesi hakkında bilgi verici bir yöntem olduğunu ifade etmiştir.

Büyüköztürk (2011) ise ilişkisel tarama modellerinin değişkenler arasındaki ilişkinin yönü, miktarı, dağılım özellikleri, değişken yapısı vb açılardan değerlendirilme yapılmasına imkân veren bir yöntem olduğunu ifade etmiş ve ayrıca ilişkisel tarama modellerinde korelasyon ve karşılaştırma yoluyla elde edilen verilerin çözümlenebileceğini belirtmiştir. Kısaca ilişkisel tarama modelinde değişkenler arasındaki birlikte değişim belirlenerek bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmak istendiği belirtilebilir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Sivas İl sınırları içinde yer alan 6 ortaokulun 7. ve 8. sınıf düzeyinden 779 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu

belirlenirken Sivas İl sınırları içinde yer alan 5 eğitim bölgesindeki okullardan araştırmacının uygunluğuna göre veri toplanacak okullar belirlenmiştir. Yapılan analizde 779 öğrenciden 2 öğrencinin anketlere uygun cevaplar vermediği belirlenmiş ve bu öğrenciler araştırma dışında tutularak veri analizi 777 ğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışma grubuna ait değişken durumları Tablo 3’de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 3

Araştırmaya Katılan ğrencilerin Dağılımları

Değişkenler	zellikler	N
Sınıf	7.sınıf	396
	8.sınıf	381
Cinsiyet	Kız	390
	Erkek	387
Anne Eğitim Durumları	Okuryazar Değil	84
	İlköğretim	277
	Ortaokul	215
	Lise	132
	niversite	53
	Yüksek Lisans	15
	Doktora	1
Baba Eğitim Durumları	Okuryazar Değil	10
	İlköğretim	191
	Ortaokul	228
	Lise	204
	niversite	114
	Yüksek Lisans	27
	Doktora	3
Kitap Sayısı	0-10 Arası	135
	11-25 Arası	181
	26-50 Arası	158
	51-100 Arası	153
	101-150 Arası	150
Çalışma Masası	Var	615
	Yok	162
Bilgisayar	Var	507
	Yok	270
İnternet	Var	516
	Yok	261
İnternet Kullanım Yeri	Ev	591
	Okul	98
	İnternet Kafe	88

3.3. Verilerin Toplanması

Yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinden veri toplamak amacıyla 20 maddeden oluşan 'İnternet Bağımlılık Ölçeği' ve 24 maddeden oluşan 'Siber Zorbalık Ölçeği' kullanılarak veriler toplanmış, bunun yanında öğrencilere ait kişisel bilgilerde toplanmıştır. Ölçeklerin dağıtılması, uygulanması bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır.

3.3.1. İnternet Bağımlılık Ölçeği

Araştırma kapsamında kullanılan İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin temelleri Young tarafından 1996 yılında atılmış olup Türkçeye Fatih Bayraktar tarafından 2001 yılında uyarlanmıştır. Ölçek 20 maddeden oluşmakta olup beş dereceli likert tipli bir ölçektir. Ölçekte katılımcılardan maddelere 'Hiçbir zaman, Nadiren, Arada Sırada, Çoğunlukla, Çok Sık ve Devamlı' seçeneklerinden kendilerine en uygun olanı seçmeleri istenmektedir. İşaretlenen her seçeneğe sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puan verilmekte, ölçekten 0 ile 100 arasında puan alınmakta ve toplamda 80 ve üzeri puan alanlar *internet bağımlısı*, 50-79 arası puan alanlar *muhtemel internet bağımlısı*, 50 puan ve altı *internet bağımlısı olmayanlar* olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2001).

Eftekin (2015) ölçeğin değerlendirilmesi hakkında Young tarafından sunulan kriterlerin dikkate alındığını ve '20-49: Ortalamadasınız. Kontrollü kullanım.', '50-79: Ortalamanın üstündesiniz. Kontrol altına alınmalı.', '80-100: Ortalamanın çok üstündesiniz. İnternet bağımlısı. Tedavi olmalı.' şeklinde değerlendirildiğini belirtmiştir.

Ölçek üzerine yapılan Bayraktar'ın (2001) araştırmasına göre ölçek Ege Üniversitesi'nde yapılan çalışmalarla anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde Türkçeye uyarlanmış, yapılan uyarlama sonucunda test edilen ölçeğin Alpha değeri açısından güvenilirlik katsayısı .91; Sperman-Brawn değeri açısından güvenilirlik katsayısı .87 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar testin güvenilirliğinin sağlandığını göstermektedir (Şahin, 2014).

Ölçeğin faktör yapısının uygulanan örnekleme doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için yapılan DFA analizi sonucunda ise uyum indeksleri değerlerinin ($\chi^2=825.33$, $sd=170$, $p=0.00$ RMSEA=.075, NFI=.95, NNFI=.95, CFI=.96, IFI=.96, RFI=.94, and SRMR=.049) iyi uyum düzeyinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği

Veri toplamak için kullanılan bir diğer ölçek olan Siber Zorbalık Ölçeği ise Arıçak, Kınay ve Tanrıku (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ‘hiçbir zaman, bazen, çoğu zaman ve her zaman’ olmak üzere dörtlü derecelmeli yapıya sahip olup toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek için yapılan analizler sonucunda ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik değerleri tespit edilmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği üzerine yapılan güvenilirlik çalışmasında ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısını hesaplamak için Cronbach Alfa analizi, test-tekrar–test güvenilirlik katsayısını hesaplamak için ise Spearman Rho korelasyon tekniği kullanılmış, iç tutarlık güvenilirliğini hesaplamak için kullanılan Cronbach Alfa analizi sonucunda katsayı .95 olarak; test-tekrar–test güvenilirlik katsayısını hesaplamak için ise Spearman Rho korelasyon tekniği sonucunda katsayı .70 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre araştırmacılar ölçeğin iç tutarlık ve test-tekrar-test güvenilirlik çalışması bakımından güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Manap, 2012).

Siber zorbalık ölçeğinin faktör yapısının uygulanan örnekleme değrulanıp değrulanmadığını test etmek için yapılan DFA analizi sonucunda ise uyum indeksleri değerlerinin ($\chi^2=1670.67$, $sd=248$, $p=0.00$ RMSEA=.094, NFI=.86, NNFI=.87, CFI=.88, IFI=.88, RFI=.85, and SRMR=.075) iyi uyum düzeyinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı da .86 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere sınıf düzeylerine, cinsiyetlerine, annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına, evde bulunan kitap sayısına, öğrencilerinin evlerinde çalışma masaları, bilgisayar, internet olup olmamasına ve interneti en çok nerede kullandıklarını belirlemeye yönelik sorular yönelerek öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sosyo-kültürel ve ekonomik indeks değeri hesaplanırken öğrencilerin kişisel bilgi formunda yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlardan bir T değerleri hesaplanmıştır. Hesaplanan bu T değerleri sosyo-kültürel ve ekonomik indeks değerini temsil etmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öğrencilerin siber zorbalık davranışları arasında ilişki olup olmadığını ve değişkenlerin diğer değişkenlerle olan ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmış olan çalışmada öğrencilerden toplanan verilerin analizi için Pearson Korelasyon Katsayısı ve çok yönlü varyans analiz tekniği olan MANOVA (Multivariate Analysis of Variance) tekniği kullanılmıştır.

Toplanan verilerin analizi için siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasındaki ilişkinin belirlenen demografik değişkenler göre (sınıf, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evdeki kitap sayısı, çalışma masası, bilgisayar, internet ve internet kullanım yeri) manidar farklılığını belirlemek amacıyla MANOVA tekniği kullanılmıştır.

MANOVA tekniği hakkında Büyüköztürk (2011) tekniğin bir ya da daha çok faktöre göre oluşan grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanıldığını, diğer bir ifadeyle bağımlı değişkenlerin bileşeninden elde edilen grup ortalama puanları arasında manidar fark olup olmadığını inceleyen bir teknik olduğunu ifade etmiştir.

Field (2009) ise MANOVA tekniğinin bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birden fazla olduğu durumlarda değişkenler arası etkiyi incelemek için kullanılan çok değişkenli bir teknik olduğunu belirtmiştir.

Haase ve Ellis'de (1987) tek yönlü varyans analiz tekniği olan ANOVA modellerinden birisi olan MANOVA'nın çok değişkenli varyans analizinde kullanılan ve değişken grupları arasında karşılaştırma yapılmasına imkân veren bir teknik olduğunu söylemiştir.

Tabachnick ve Fidell'in (2014) çok değişkenli istatistiksel teknikler üzerine yaptıkları çalışmalarda da değişken sayılarının birden fazla olduğu durumlarda değişkenler arası farklılaşmaların incelenmesinde ANOVA tekniğinin bir türü olan MANOVA tekniğinin kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

MANOVA üzerine yapılan tanımlardan yola çıkarak tekniğin bağımlı ve bağımsız değişken sayısının birden fazla olduğu durumlarda değişkenler arasında manidar farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde kullanılan bir teknik olduğu ifade edilebilir.

Yapılan araştırmada kullanılan tekniklerden bir tanesi de korelasyon tekniğidir. İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla iki değişken de normal dağılım gösterdiği için Person Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Türkoğlu'na (2013) göre korelasyon tekniği değişkenler arasındaki birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirleyen bir teknik olarak tanımlanmıştır. Plotnik (2009) ise korelasyon tekniğini değişkenler arasındaki ilişkinin neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere kullanılan ve iki ya da daha çok değişken arasındaki ortak nokta veya ilişkiyi ortaya koyan bir teknik olduğunu ifade etmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılmış olan çalışmada sınıf, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evde bulunan kitap sayısı, çalışma masası, bilgisayar, internet ve internet kullanım yeri değişkenlerinin analizi için MANOVA tekniği kullanılmışken internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla da korelasyon tekniği kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda değişkenler arasında manidar farklılık olanlar için değişkenlerin kategori sayısına ve varsayımları sınavıp sınamama durumlarına göre ANOVA, t-testi, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır. ANOVA analizi sonuçlarına göre manidar çıkan değişkenlerin hangi kategorilerde farklılık gösterdiğini belirlemek için Post Hoc testlerinden Scheffe uygulanmıştır. Kayrı'ye (2009) göre çoklu karşılaştırma testlerinden olan Scheffe testi her grubu sırasıyla diğer gruplarla kıyaslamak ve matris elde etmek amacıyla kullanılan bir test türüdür.

Yapılan analiz sonucunda ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık düzeylerinin bağımsız değişkenler açısından manidar şekilde farklılık gösterip göstermediği belirlenmek istenmiş ve araştırma kapsamında öğrencilerden toplanılan veriler SPSS 17 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

3.4.1. Verilerin Hazırlanması

Yapılan analiz sonucunda araştırmada kayıp değer ve uç değer olmadığı belirlenmiştir. Veriler üzerinde yapılan normallik analizinde, verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarına

bakılmış olup elde edilen çarpıklık katsayısının ileri düzeyde pozitif çarpık (4.561) çıkması nedeniyle verilere logaritmik dönüşüm yapılmıştır. Yapılan logaritmik dönüşümden sonra verilerin çoklu normallik değerlerinin normale yakın bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Çoklu normallik için saçılım diyagramı incelenmiştir. Çoklu normallik sonucu oluşan grafik Ek 6'da verilmiştir.

Veriler üzerinde yapılan MANOVA analizi sonucunda verilerin homojenliği incelenmiştir. Yapılan analizde Levene analizi sonucu üretilen F değeri ve manidarlığına ilişkin p değerleri Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4

Homojenlik Analizi Sonucu

	F	df₁	df₂	p
Bağımlılık	1.124	472	304	.133
Zorbalık	2.036	472	304	.000

Tablo 4'de görüldüğü üzere internet bağımlılığı ölçeğinde elde edilen veriler için manidarlık düzeyi ($p=.13$) $.05$ 'den büyük olduğu için verilerin homojen dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Ancak siber zorbalık için bu değer ($p=.00$) $.05$ 'den küçük çıktığı için verilerin homojen bir dağılım göstermediği gözlenmiştir. Bu nedenle bir diğer homojenlik katsayı olan Box's M değeri incelenmiştir. Bu değer (696.74 , $p<.05$) manidar olmadığı gözlenmiştir. Bu durum hakkında Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2010) eğer Box's M testi sonucu manidar ($p<.05$) ise, bu durum H_0 hipotezinin reddedilmesini gerektirir ancak Box's M testi çok değişkenli normalliğe fazlasıyla duyarlı bir test olduğu için ve normal olmamasından kaynaklı olarak eşvaryanslılık sayılısının reddedilmesinin varyansların farklı olacağı anlamına gelmemesinden dolayı tek değişkenli analizler için homojenlik, çok değişkenli analizler için ise eşvaryanslılık sayılısının analizler için hayati önem taşıyan sayılılar olmadığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle varyansların homojen olduğu varsayılarak analizler yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla toplanılan verilerden elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilmiş ve analiz sonuçları tablolar halinde düzenlenerek yorumlamalar yapılmıştır.

4.1. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışlarının öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyleriyle (7. ve 8. sınıf) ilişkisi olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan analizde araştırma problemi için tek yönlü MANOVA analizi yapılmış elde edilen bulgular için öncelikle Wilks' Lambda sonuçları incelenmiştir.

Vehid, Özden, Dirican ve Öneş (2000) Wilks' Lambda yönteminin 1932 yılında Wilks' tarafından değişkenler arasındaki bağlantı gösterilmek istendiğinde Lambda bütününün ortalamasının gruplar arasındaki ortalamaya oranını ifade etmekte kullanılan bir yöntem olduğunu ifade etmişlerdir. Analiz sonucuna ait Wilks' Lambda değerleri Tablo 5'de şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 5

Sınıf Düzeyine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Sınıf	.994	2.213	2	.110

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeylerine ilişkin Wilks' Lambda testi sonucunda p değerinin $p=.11$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p>.05$ olduğu için öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışlarının sınıf düzeyine göre manidar bir farklılık göstermediği gözlenmiştir. Ulaşılan bu sonuca dayanılarak öğrencilerin internet

bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının eğitim gördükleri sınıf seviyesi ile ilişkisinin bulunmadığı belirtilebilir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeylerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı üzerindeki etkileşimini incelemek amacıyla yapılan analizde gruplar arası etkiyi ifade eden bulgular Tablo 6’da şu şekilde verilmiştir:

Tablo 6

Sınıf Düzeyleri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

Sınıf Düzeyi	Tip III	df	Ortalama	F	p
	Kareler Toplamı		Kareler		
İnternet Bağımlılığı	.462	1	.432	.005	.942
Siber Zorbalık	380.011	1	380.011	3.967	.047

Tablo 6’da da belirtildiği gibi sınıf düzeylerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı üzerindeki etkileşimi incelendiğinde sınıf düzeyi ile internet bağımlılığı arasındaki etkileşimin $p=.94$ olduğu ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyleri ile internet bağımlılığı arasında manidar bir ilişki olmadığı ifade edilebilir. Ulaşılan bu sonuçlara dayanılarak öğrencilerin 7. veya 8. sınıfta eğitim görmeleri ile internet bağımlılığı davranışları arasında bir ilişkinin olmadığı yani eğitim görülen sınıf seviyesinin internet bağımlılık davranışını yordamadığı belirtilebilir.

Sınıf düzeyleri ile siber zorbalık arasındaki etkileşime bakıldığında ise $p=.05$ olduğunu ve $p<.05$ olduğu için öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyleri ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin 7. veya 8. sınıfta eğitim görüp görmemelerinin sergilemiş oldukları siber zorbalık davranışları üzerinde etkisinin olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Siber zorbalık davranışının hangi sınıf düzeylerine göre farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 7’de şu şekildedir:

Tablo 7

Siber Zorbalık Davranışı ile Sınıf Düzeyi Değişkenine Ait Sonuçlar

	Sınıf Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma
Siber Zorbalık	8. sınıf	396	50.5157	11.09866
	7. sınıf	381	49.4640	8.69498

Tablo 7 incelendiğinde siber zorbalık davranışının 8. sınıf öğrencilerinde (ortalama 50.52) 7. sınıf öğrencilerine (ortalama 49.46) göre daha fazla görüldüğünü ifade edilebilir. Yapılan bu analizden de yola çıkarak sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin daha fazla siber zorbalık eğilimi gösterebilecekleri ifade edilebilir.

4.2. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Yapılan araştırmada öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının cinsiyetle ilişkisinin olup olmadığına yönelik yapılan analiz sonucunda araştırma problemine ilişkin değişkenler arasındaki etkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 8’de şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 8

Cinsiyet Değişkenine İlişkin Wilks’ Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Cinsiyet	.947	21.247	2	.000*
*p<.05				

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin Wilks’ Lambda testi sonucunda p değerinin p=.00 olduğu görülmekte ve p<.05 olduğu için öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışları üzerinde cinsiyet değişkeninin manidar olduğu ifade edilebilir. Yani öğrencilerin kız ya da erkek olmalarının sergilemiş oldukları internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkisinin olabileceği söylenilebilir.

Öğrencilerin cinsiyetlerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan analizde ise değişkenler arası etkileşimi belirlemek amacıyla incelenen yapılan analize ilişkin bulgular ise Tablo 9’da şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 9

Cinsiyet Değişkeni ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
Cinsiyet	İnternet Bağımlılığı	3225.500	1	3225.500	37.113	.000*
	Siber Zorbalık	1813.345	1	1813.345	18.931	.000*

*p<.05

Öğrencilerin cinsiyetlerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık üzerindeki etkileşimi Tablo 9’da incelendiğinde cinsiyet ile internet bağımlılığı arasındaki etkileşimde p=.00 çıkmış ve p<.05 olduğu için öğrencilerin cinsiyetleri ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olduğunu görülmüştür. Varılan bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin cinsiyetlerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarını yordayabileceği belirtilebilir.

İnternet bağımlılığı ile cinsiyet arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu incelemek amacıyla yapılan t-testi analizi sonuçları ise Tablo 10’da şu şekilde açıklanmıştır:

Tablo 10

İnternet Bağımlılığı Davranışı ile Cinsiyet Değişkenine Ait Sonuçlar

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma
İnternet Bağımlılığı	Kız	390	47.9896	8.69662
	Erkek	387	52.0260	10.79901

Tablo 10 incelendiğinde erkek öğrencilerin (ortalama 52.03) kız öğrencilere (ortalama 47.99) göre internet bağımlılık davranışını daha çok gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarından yola çıkarak erkek öğrencilerde internet bağımlılık davranışının kız öğrencilere göre fazla olabileceği söylenilebilir.

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetleri ile siber zorbalık davranışları arasındaki etkileşim sonucunda $p=.00$ belirlenmiştir. $P<.05$ olduğu için öğrencilerin cinsiyetleri ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olduğunu ifade edebiliriz. Bu sonuçtan yola çıkarak cinsiyet değişkeninin siber zorbalık davranışını etkilediği ifade edilebilir. Siber zorbalık davranışı ile cinsiyet arasındaki bu ilişkinin nasıl olduğunu belirlemek amacıyla yapılan t- testi sonucu Tablo 11’de aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Tablo 11

Siber Zorbalık Davranışı ile Cinsiyet Değişkenine Ait Sonuçlar

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma
Siber Zorbalık	Kız	390	48.1894	5.63083
	Erkek	387	51.8247	12.74493

Tablo 11 incelendiğinde erkek öğrencilerin (ortalama 51.82) kız öğrencilere (ortalama 48.19) göre siber zorbalık davranışını daha çok gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarından yola çıkarak erkek öğrencilerde siber zorbalık davranışının kız öğrencilerden daha fazla görülebileceği ifade edilebilir. Elde edilen bu sonuçtan yola çıkarak söz konusu araştırmanın Sivas İl sınırında yer alan okullardaki öğrencilerle yapıldığı ve konum itibarıyla Sivas İlinin ataerkil bir yapıya sahip olması göz önünde bulundurularak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunabilecekleri ve kız öğrencilere göre kendilerini sanal ortamda daha rahat ifade edebilecekleri düşünülmektedir.

4.3. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı üzerinde annenin eğitim durumunun etkisinin olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçları ise Tablo 12’de şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 12

Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Wilks’ Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Anne Eğitim Durumu	.989	1.421	6	.203

Tablo 12 incelendiğinde annenin eğitim durumuna ilişkin Wilks’ Lambda sonucunun $p=.20$ olarak çıktığı ve $p>.05$ olduğu için anne eğitim düzeyi değişkeni ile öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışları üzerinde farklılık yaratmadığı söylenilebilir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı arasında nasıl bir etkileşimin olduğunu belirlemek amacıyla yapılan analizde ise gruplar arası etkiye ilişkin bulgular Tablo 13’de şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 13

Anne Eğitim Durumu ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
Anne Eğitim Durumu	İnternet Bağımlılığı	556.992	3	185.664	2.136	.094
	Siber Zorbalık	42.065	3	14.022	.146	.932

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumları ile internet bağımlılığı arasındaki etkileşimde $p=.09$ olarak çıkmıştır ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin anne eğitim durumları ile internet bağımlılığı arasında manidar bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Yani öğrencilerin sergiledikleri internet bağımlılık davranışlarının annelerinin eğitim durumlarıyla ilişkisinin olmadığı belirtilebilir.

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile siber zorbalık davranışı arasındaki etkileşime bakıldığında ise $p=.93$ olarak bulunmuştur. Bu değerde $p>.05$ olduğu için öğrencilerin siber zorbalık davranışları ile annelerinin eğitim durumları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Bu sonuçtan yola çıkarak da öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının siber zorbalık davranışlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Yapılan analizde öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının babalarının eğitim durumuyla ilişkisinin olup olmadığı da incelenmiştir. Araştırma kapsamında internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışının baba eğitim durumu değişkeniyle olan ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 14’de şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 14

Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Wilks’ Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Baba Eğitim Durumu	.993	.871	6	.516

Tablo 14 incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine ilişkin yapılan analiz sonucunda $p=.52$ olarak çıkmıştır. Bu değer $p>.05$ olduğu için baba eğitim düzeyi değişkeni ile öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Yani öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin sergiledikleri bağımlılık ve zorbalık davranışlarıyla bir ilişkisinin olmadığı belirtilebilir.

Baba eğitim durumu değişkeninin siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılığı arasındaki etkileşimini belirlemek amacıyla yapılan analizde ise grup içi etkileşimi gösteren analiz sonucuna ilişkin bulgular ise Tablo 15’de aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Tablo 15

Baba Eğitim Durumu ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

		Tip III	df	Ortalama	F	p
		Kareler		Kareler		
Baba Eğitim Durumu	İnternet Bağımlılığı	355.623	3	118.541	1.364	.253
	Siber Zorbalık	26.936	3	8.979	.094	.963

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitim durumu ile internet bağımlılığı etkileşimi arasındaki değer $p=.25$ olduğu belirlenmiş ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin babalarının eğitim durumları ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin internet bağımlılık davranışlarını yordamadığı ifade edilebilir.

Baba eğitim durumu değişkeni ile öğrencilerin siber zorbalık davranışı arasındaki etkileşim incelendiğinde ise $p=.96$ olarak çıkmış ve bu değerde $p>.05$ olduğu için öğrencilerin babalarının eğitim durumları ile siber zorbalık davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı yani babalarının mezun olduğu eğitim kademesinin öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını etkilemediği ifade edilebilir.

4.5. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde Bulunan Kitap Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışlarının evlerinde bulunan kitap sayısı ile olan ilişkisi de incelenmiştir. Yapılan analizde söz konusu alt probleme ilişkin bulunan değerler Tablo 16’da ifade edilmiştir:

Tablo 16

Kitap Sayısı Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Kitap Sayısı	.995	.483	8	.869

Öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı değişkenine ilişkin sonuçlar için Tablo 16 incelenmiş ve $p=.87$ olarak çıkmıştır. Bu değer $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Yani öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısının siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışlarını yordamadığı belirtilebilir.

Evde bulunan kitap sayısı ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasındaki etkileşimini belirlemek amacıyla analiz sonuçlarına ilişkin bulgular ise Tablo 17'de şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 17

Evde Bulunan Kitap Sayısı ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlık Davranışı Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
Evde Bulunan Kitap Sayısı	İnternet Bağımlılığı	232.972	4	58.243	.670	.613
	Siber Zorbalık	138.069	4	34.517	.360	.837

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerin evlerindeki kitap sayısı ile internet bağımlılığı arasındaki etkileşimde $p=.61$ olarak belirlenmiştir. Bu değer $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı yani kitap sayısı değişkeninin öğrencilerin internet bağımlılığı davranışlarını etkilemediği söylenilebilir.

Evde bulunan kitap sayısı ile öğrencilerin siber zorbalık davranışlarına ilişkin etkileşim incelendiğinde ise $p=.84$ olarak belirlenmiş ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evde bulunan

kitap sayıları ile siber zorbalık davranışları arasında da manidar bir ilişkinin olmadığını belirlemiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak siber zorbalık davranışının öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısından etkilenmediği belirtilebilir.

4.6. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Öğrencinin Kendisine Ait Çalışma Masasının Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları üzerinde öğrencinin kendisine ait çalışma masasının olup olmamasının etkisi de incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda değişkenler arası bağlantıyı gösteren değerler Tablo 18’de şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 18

Çalışma Masası Değişkenine İlişkin Wilks’ Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Çalışma Masası	.996	1.600	2	.203

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin kendilerine ait çalışma masalarının olup olmaması değişkenine ait yapılan analizi sonucunda $p=.20$ olarak çıkmıştır. Bu değer $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde kendilerine ait çalışma masalarının olup olmaması ile internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı yani öğrencilerin evde çalışma masalarının olup olmamasının siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışlarını etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin kendilerine ait çalışma masaları olup olmaması ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı arasında nasıl bir etkileşim olduğunu belirlemek amacıyla yapılan analize ait sonuçlar ise Tablo 19’da şöyle gösterilmiştir:

Tablo 19

Çalışma Masası ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
Çalışma Masası	İnternet Bağımlılığı	261.500	1	261.500	3.009	.083
	Siber Zorbalık	101.753	1	101.753	1.062	.303

Tablo 19 incelendiğinde çalışma masası ile internet bağımlılığı etkileşiminin $p=.08$ bulunduğu ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde kendilerine ait çalışma masaları olup olmaması ile internet bağımlılık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir yani çalışma masası olup olmamasının öğrencilerin internet bağımlılık davranışlarına neden olmadığı ifade edilebilir.

Siber zorbalık davranışı ile evde çalışma masasının olup olmaması arasındaki etkileşim incelendiğinde ise $p=.30$ çıkmıştır ve $p>.05$ olduğu için öğrencilerin evde çalışma masalarının olup olmaması ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı, yani siber zorbalık davranışının öğrencinin evinde çalışma masası olup olmamasıyla ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir.

4.7. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde Bilgisayar Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilerin evlerinde bilgisayar olmasının internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları üzerinde etkili olup olmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan analizde öğrencilerin evlerinde bilgisayar olup olmaması ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı arasındaki bağlantıyı gösteren analiz sonuçları Tablo 20’de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 20

Evde Bilgisayar Olması Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
Bilgisayar	.987	5.097	2	.006*

*p<.05

Tablo 20 incelendiğinde $p=.01$ çıkmış ve $p<.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde bilgisayar olması ile internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu değer incelendiğinde öğrencilerin evlerinde kendilerine ait bilgisayarlarının olmasının internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkisinin olabileceği belirtilebilir.

Evde bilgisayar olması ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasında değişkenler arasındaki etkileşimi incelemek amacıyla yapılan analiz sonuçları ise Tablo 21'de şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 21

Bilgisayar Olması İle Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışı Arasındaki Etkileşim

	Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p	
Bilgisayar	İnternet Bağımlılığı	236.719	1	236.719	2.274	.099
	Siber Zorbalık	370.666	1	370.666	3.870	.050

Tablo 21 incelendiğinde evde bilgisayar olması ile internet bağımlılığı değişkeni arasındaki değer $p=.09$ olduğu ve bu değer $p>.05$ olduğu için evde bilgisayar olması ile internet bağımlılığı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Ulaşılan bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin evlerinde bilgisayar olup olmaması ile internet bağımlılık davranışları arasında ilişkinin olmadığı öğrencilerin internete okul, internet kafe, cep telefonu gibi farklı yollarla da erişebileceği söylenilebilir.

Yine Tablo 21’de bilgisayar olması ile siber zorbalık arasındaki ilişki de incelenmiş ve değişkenler arası etkileşim değeri $p=.05$ olarak belirlenmiştir. $P=.05$ olduğu için evde bilgisayar olması ile öğrencilerin siber zorbalık davranışları arasında sınırda manidar bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin evlerinde bilgisayar olmasının siber zorbalık davranışlarını daha rahat yapabilmelerine yol açabileceği belirtilebilir.

Evde bilgisayar olması ile siber zorbalık arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu belirlemek amacıyla yapılan t- testi analizi sonuçları ise Tablo 22’de şöyle ifade edilmiştir.

Tablo 22

Siber Zorbalık Davranışı ve Bilgisayar Olması Değişkeni Sonuçları

	Bilgisayar	N	Ortalama	Standart Sapma
Siber Zorbalık	Var	507	49.7661	9.61918
	Yok	270	50.4391	10.68312

Tablo 22 incelendiğinde araştırma yapılan 777 öğrenciden 507’sinin (ortalama 49.77) evde bilgisayarının olmasının siber zorbalık davranışı üzerinde etkisinin olduğunu; 270’inin ise (ortalama 50.44) evde bilgisayarın olmasının siber zorbalık davranışı üzerinde etkisinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Varılan bu sonuçlardan yola çıkarak evinde bilgisayarı olan öğrencilerin evinde bilgisayarı olmayan öğrencilere göre siber zorbalık davranışını göstermeye daha eğilimli oldukları söylenebilir.

4.8. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile Evde İnternet Olması Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı üzerinde öğrencilerin evlerinde internet bağlantısı olmasının etkili olup olmadığına yönelik de analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 23’de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 23

Evde İnternet Olması Değişkenine İlişkin Wilks' Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
İnternet	.994	2.120	2	.121

Tablo 23 incelendiğinde öğrencilerin evlerinde internet bağlantısı olması değişkenine ilişkin $p=.121$ olarak belirlenmiştir. Bu değer $p>.05$ olduğu için evde internet bağlantısının olup olmaması ile öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı yani evde internet bağlantısı olup olmasının öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarını değiştirmedeği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin evlerinde internet bağlantısının olması ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışları arasındaki grup içi etkileşime bakıldığında ise ulaşılan sonuçlar Tablo 24'de şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 24

İnternet Bağlantısı ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışları Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
İnternet Bağlantısı	İnternet Bağımlılığı	264.753	1	264.753	3.046	.081
	Siber Zorbalık	259.262	1	259.262	2.707	.100

İnternet bağlantısı değişkeni ile internet bağımlılığı arasındaki etkileşim incelendiğinde $p=.08$ olduğu görülmüştür. $P>.05$ olduğu için öğrencilerin evlerinde internet bağlantısı olup olmaması ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Yapılan analiz sonuçlarından yola çıkarak özellikle gelişen teknoloji sayesinde öğrencilerin internete ev dışından da ulaşabileceği bu nedenle evde internet bağlantısı olup olmasının öğrencilerin internet bağımlılık davranışını yordayıcı bir faktör olmadığı söylenilebilir.

Tablo 24 incelendiğinde internet bağlantısı değişkeni ile siber zorbalık davranışı etkileşiminde $p=.10$ olarak belirlenmiş ve yine $p>.05$ olduğu için öğrencilerin siber zorbalık davranışları ile evde internet bağlantısı olup olmaması arasında manidar bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu değerlerden de yola çıkarak siber zorbalık eğilimi olan öğrencilerin internete sadece evdeki internet bağlantısı ile ulaşamayacakları başka kaynaklar yoluyla da internete ulaşip siber zorbalık davranışlarına başvurabilecekleri söylenilebilir.

4.9. Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı ile İnternet Kullanım Yeri Değişkeni Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışlarının internet kullanım yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmek istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin interneti en çok nerede kullandıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz sonucunda internet kullanım yeri değişkenine ait değişkenler arası bağlantıyı gösteren değerler Tablo 25’de şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 25

İnternet Kullanım Yeri Değişkenine İlişkin Wilks’ Lambda Değerleri

	Değer	F	Hipotez df	p
İnternet Kullanım Yeri	.973	5.263	4	.000*

* $p<.05$

Tablo 25 incelendiğinde internet kullanım yeri değişkenine ilişkin yapılan analiz sonucunda $p=.00$ olarak çıkmıştır. $P<.05$ olduğu için öğrencilerin internet kullanım yeri (ev, okul, internet kafe) ile siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılığı arasında manidar bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Yapılan analiz sonucundan yola çıkarak öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının interneti sıklıkla kullandıkları ev, okul, internet kafe gibi yerlerden etkilendiği söylenebilir.

Öğrencilerin interneti kullandıkları yerle siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışları arasındaki grup içi etkileşime ilişkin analizi sonuçları ise Tablo 26’da gösterilmiştir:

Tablo 26

İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılık Davranışları Arasındaki Etkileşim

		Tip III Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
İnternet Kullanım Yeri	İnternet Bağımlılığı	841.286	2	420.643	4.840	.008*
	Siber Zorbalık	1441.772	2	720.871	7.526	.001*

*p<.05

Öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı arasındaki etkileşime ilişkin değerler incelendiğinde internet kullanım yeri ile internet bağımlılığı etkileşiminde $p=.01$ olarak çıkmıştır. Bulunan bu değer $p<.05$ olduğu için öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile internet bağımlılığı davranışı arasında manidar bir ilişkinin olduğu yani öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile internet bağımlılığı davranışlarını arasında bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

İnternet kullanım yeri ile siber zorbalık davranışı arasındaki etkileşim incelendiğinde ise $p=.00$ olarak çıkmıştır. Bu değerde $p<.05$ olduğu için öğrencilerin siber zorbalık davranışı ile internet kullanım yerleri arasında manidar bir ilişkinin olduğu söylenilebilir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının interneti kullandıkları yerler ile ilişkili olabileceği belirtilebilir.

Öğrencilerin interneti kullandıkları yer ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışları arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu belirlemek için Anova analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 27’de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 27

İnternet Kullanım Yerine Ait Homojenlik Testi Sonuçları

	Homojenlik Değeri	Df₁	Df₂	p
İnternet Bağımlılığı	5.692	2	774	.004*
Siber Zorbalık	20.221	2	774	.000*

*p<.05

Değişkenlere ait homojenlik sonuçları Tablo 27’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde internet bağımlılığı için $p=.00$ ve siber zorbalık için $p=.00$ çıkmıştır. $P<.05$ olduğu için verilerin homojen bir dağılım göstermediği belirlenmiştir. Verilerin gruplar arası etkileşiminin nasıl olduğu belirlemek istenmiştir. Bu amaçla Tablo 28’da gruplar arası etkileşim sonuçları şu şekilde verilmiştir:

Tablo 28

İnternet Kullanım Yerine Ait Gruplar Arası Etkileşim Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	p
İnternet Kullanım Yeri	İnternet Bağımlılığı	3518.272	2	1759.136	18.379	.000*
	Siber Zorbalık	1910.169	2	955.085	9.767	.000*

* $p<.05$

Tablo 28 incelendiğinde internet kullanım yeri ile internet bağımlılık davranışına ilişkin gruplar arası etkileşim sonucunun $p=.00$ olduğu ve bu değer $p<.05$ olduğu için öğrencilerin interneti kullandıkları yerlerin internet bağımlılık davranışları üzerinde manidar bir farklılığa neden olabileceği belirlenmiştir.

İnternet bağımlılığı ile internet kullanım yeri arasındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe ve Dunnett C analizleri yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 29’da şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 29

İnternet Kullanım Yeri ile İnternet Bağımlılığı Davranışına Ait Scheffe ve Dunnett C Değerleri

		Ortalama Fark	p	
Scheffe	Ev	Okul	6.45967*	.000
		İnternet kafe	1.28793	.515
	Okul	Ev	-6.45967*	.000
		İnternet kafe	-5.17174*	.002
	İnternet kafe	Ev	-1.28793	.515
		Okul	5.17174*	.002
Dunnett C	Ev	Okul	6.45967*	
		İnternet kafe	1.28793	
	Okul	Ev	-6.45967*	
		İnternet kafe	-5.17174*	
	İnternet kafe	Ev	-1.28793	
		Okul	5.17174*	

Tablo 29’da ki Scheffe değerleri incelendiğinde internet bağımlılığı ve internet kullanım yeri bakımından ev ile okul ($p=.00$) ve okul ile internet kafe ($p=.00$) arasında manidar bir farklılık olduğu görülürken; ev ile internet kafe ($p=.51$) arasında manidar bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin internet bağımlılık davranışlarının interneti kullandıkları yerler ile ilişkisinin olabileceği söylenilebilir.

Tablo 28’deki internet kullanım yeri ile siber zorbalık davranışı arasındaki gruplar arası etkileşim incelendiğinde ise $p=.00$ olarak bulunmuş ve $p<.05$ olduğu için öğrencilerin internet kullanım yerleri ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir farklılığın olabileceği görülmüştür.

Öğrencilerin siber zorbalık davranışı ile interneti kullandıkları yer arasındaki ilişkinin hangi gruplar arasında olduğunu incelemek amacıyla yapılan analize ait değerler ise Tablo 30’da şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 30

İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık Davranışına Ait Scheffe ve Dunnett C Değerleri

		Ortalama Fark	p	
Scheffe	Ev	Okul	1.81255	.244
		İnternet kafe	-4.31819*	.001
	Okul	Ev	-1.81255	.244
		İnternet kafe	-6.13074*	.000
	İnternet kafe	Ev	4.31819*	.001
	Okul	6.13074*	.000	
Dunnett C	Ev	Okul	1.81255	
		İnternet kafe	-4.31819*	
	Okul	Ev	-1.81255	
		İnternet kafe	-6.13074*	
	İnternet kafe	Ev	4.31819*	
	Okul	6.13074*		

Tablo 30 incelendiğinde siber zorbalık davranışı ve internet kullanım yeri bakımından ev ile internet kafe (p=.00) ve okul ile internet kafe (p=.00) arasında manidar bir farklılık olduğu görülürken ev ile okul (p=.24) arasında manidar bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile siber zorbalık davranışlar arasında ilişki olduğu söylenebilir. İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının internet kullanım yeri bakımından hangi gruplarda fazla olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe analizi de yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 31’de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 31

İnternet Kullanım Yeri ile Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Davranışları Arasındaki Scheffe Değerleri

	İnternet Kullanım Yeri	N	Alfa Alt Kümesi =0.05	
			1	2
İnternet Bağımlılığı	Okul	98	44.5009	
	İnternet Kafe	88		49.6727
	Ev	591		50.9606
	Sig.		1.000	.572
Siber Zorbalık	Okul	98	47.9270	
	Ev	591	49.7395	
	İnternet Kafe	88		54.0577
	Sig.		.339	1.000

Tablo 31 incelendiğinde internet kafede ($X= 49.67$) ve evde ($X= 50.96$) internet kullanan öğrencilerin okulda ($X= 44.50$) internet kullanan öğrencilere göre internet bağımlılığı davranışını daha çok gösterdikleri belirlenmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin özellikle internet kafede ebeveynlerinin denetimini daha az hissederek özgürce internete bağlanabildikleri için internet bağımlılık davranışına daha açık olabilmelerinden kaynaklanabileceğine inanılmaktadır. Ayrıca okulda internet bağımlılık davranışının daha az olmasının da okullardaki bilgisayarlarda bazı sosyal ağ sitelerine ve oyunlara erişimin kısıtlı olmasından dolayı internet erişiminin internet kafe ve evde internet kullanmaya göre daha sınırlı olmasından kaynaklanması olarak düşünülmektedir.

Siber zorbalık davranışı için ise internet kafede ($X=54.06$) internet kullanan öğrencilerin okulda ($X=47.93$) ve evde ($X=49.74$) internet kullananlara göre siber zorbalık davranışını daha çok gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç ışığında internet kafelerde internet erişimin olmaması ya da çok az olmasından dolayı öğrencilerin istedikleri sitelere daha kolay ulaşmasından kaynaklanabileceği, özellikle gelişen teknoloji ile okul ve ev dışında da öğrencilerin internete rahatlıkla erişerek siber zorbalık davranışında bulunabileceği düşünülmektedir.

İnternet kullanım yeri ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı davranışı arasındaki ilişki üzerine yapılan analiz sonuçları gösteriyor ki özellikle öğrenciler internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarını internet kafelerde daha kolay gerçekleştirebilmektedir. Bu durumun nedeninin internet kafelerde internet erişimin kolay olması ve internet bağlantısı üzerinde kısıtlamanın olmaması ya da çok az olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yine yapılan analiz sonuçlarına dayanarak özellikle okullarda internet üzerine kısıtlamaların olması ve okullardaki bilgisayarlardan sosyal ağlara erişimin kısıtlı olmasından dolayı internet bağımlılık ve siber zorbalık davranışlarının daha az görülebildiği söylenilebilir.

4.10. Öğrencilerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumu, İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasındaki ilişkinin ilgili değişkenler bakımından incelenmesi amacıyla yapılmış olan çalışmada 777 ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencisinden elde edilen veriler dahilinde siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılığına ilişkin korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 32’de şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 32

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durum, Siber Zorbalık Davranışı ve İnternet Bağımlılığı İlişkisi

	Tsed	Tbag	Tzor	
Tsed	Pearson correlation	1	-.010	.057
	Sig.(2-tailed)		.782	.110
	N	777	777	777
Tbag	Pearson correlation	-.010	1	.369**
	Sig.(2-tailed)	.782		.000
	N	777	777	777
Tzor	Pearson correlation	.057	.369**	1
	Sig.(2-tailed)	.110	.000	
	N	777	777	777

Yapılan analiz sonucunda ortaokul öğrencilerinin (7. ve 8. sınıflar) internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkin korelasyon analizi sonuçları Tablo 32’de incelenmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilere yöneltilen aylık gelir durumu, evde bulunan kitap sayısı, kendisine ait çalışma masasının olup olmaması, evde bilgisayar olup olmaması, evde internet bağlantısı olup olmaması gibi sorulardan yola çıkarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları belirlenmiştir. Elde edilen sosyo-kültürel ve ekonomik durum değişkeni ile internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkiye ait korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 32 incelendiğinde öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile internet bağımlılığı arasındaki korelasyon değerinin -.01 olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonuca dayanarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile internet bağımlılık davranışları arasında negatif yönde ve yok denecek kadar az bir ilişkinin olduğu ifade edilebilir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile internet bağımlılık davranışları arasında manidar bir ilişki olmadığı yani öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumlarının internet bağımlılık davranışlarını yordamadığı ifade edilebilir.

Tablo 32 incelendiğinde öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkiye ait korelasyon değerinin .06 olduğu görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları ile siber zorbalık davranışları arasında pozitif yönde az bir ilişkinin olduğu belirtilebilir. Yapılan

analizden yola çıkarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumlarının siber zorbalık davranışlarını yordamadığı belirtilebilir.

Tablo 32 incelendiğinde ise siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılık davranışına ilişkin korelasyon sonucunun $r=0.37$ olduğu görülmüştür. Buna göre ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça internet bağımlılık davranışlarının da arttığı belirlenmiştir. Ulaşılan bu sonuca dayanılarak öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişki olduğu söylenilebilir.

Elde edilen bu sonuca dayanılarak bireylerin internette fazla zaman geçirmelerinin internette farklı siteleri tanımalarına ve özellikle sosyal medya aracılığı ile siber zorbalık davranışları hakkında kişilerde farkındalık oluşmasına neden olabileceği belirtilebilir. İnternette geçirilen zamanın artması sonucunda ise bireylerde internete olan bağımlılığın artabileceği ve internetten gelebilecek tehlike riskinin artması ile siber zorbalık davranışına zemin oluşabileceği belirtilebilir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi değişkenlere göre incelemek amacıyla yapılmış olan çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiş ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Ortaokul (7. ve 8. sınıflar) öğrencilerinde siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmış olan araştırma Sivas İl merkezinde 6 ortaokul kademesindeki okuldan 777 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerin internet bağımlılık davranışları ile demografik özellikleri ve siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir:

5.1.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma kapsamında öğrencilerin internet bağımlılığı davranışlarının eğitim gördükleri sınıf düzeyiyle olan ilişkisi incelenmiş olup öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyleri ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu konuda Tok (2014) tarafından ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı üzerine yapılan çalışmada da öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyi ile internet bağımlılık düzeyleri arasında manidar bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiştir. Tanrıverdi (2012) tarafından ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da internet bağımlılığı ile öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyi arasında manidar bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki bazı çalışmalar incelendiğinde ve yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyinin internet bağımlılık davranışı üzerinde tek başına ilişkisinin olmadığı farklı faktörlerinde ilişkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada internet bağımlılığı ile cinsiyet arasındaki ilişki de incelenmiş olup öğrencilerin internet bağımlılığı davranışları ile cinsiyet değişkeni arasında manidar bir

ilişkinin olduğu görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda erkeklerin kızlara göre internet bağımlılığı davranışını daha çok gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak söz konusu çalışmanın ataerkil bir toplum yapısına sahip Sivas İlinde yapılmasından dolayı erkek öğrencilerin kız öğrencilere internet bağımlılığı davranışlarının daha yoğun görülebileceği düşünülmektedir.

Taçyıldız (2010) tarafından lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi üzerine yapılan çalışmada öğrencilerin internet bağımlılığı davranışlarının cinsiyet değişkenini yordadığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılığı davranışını daha yoğun gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İnternet bağımlılığı ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha yoğun gösterdikleri ifade edilebilir. (Zorbaz,2013; Günüç, 2009; Türkoğlu, 2013 ve Alaçam; 2012)

İnternet bağımlılığı ve cinsiyet arasındaki ilişki üzerine yabancı literatür incelendiğinde de cinsiyet ile internet bağımlılığı arasında ilişki olduğu görülmüş ve özellikle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılık davranışında risk grubunda olduğu ve bağımlılık davranışını daha çok gösterdikleri sonucuna varılmıştır (Khan, Salim, Bilal, Hussain, Haseeb, 2014; Chou, Condron, Belland, 2005; Woldo, 2014).

Konu ile ilgili Türkçe ve yabancı literatür incelendiğinde genel olarak internet bağımlılığı davranışı ile cinsiyet değişkeni arasında manidar bir ilişkinin olabileceği ve özellikle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha fazla göstererek risk grubunda olabilecekleri söylenebilir. Erkek öğrencilerde internet bağımlılık davranışının kız öğrencilerden daha yoğun görülmesinin internete ev dışından da özellikle internet kafelerden erişebilmelerinden ve interneti güçlerini göstermek amacıyla kız öğrencilere göre daha rahat kullanabilmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yapılan analizde öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarının internet bağımlılığı davranışı üzerindeki ilişkisi de incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre öğrencilerin anne ve baba eğitim durumları ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları ile cinsiyetleri arasında ilişki olmadığını gösteren konu ile ilgili yapılan çalışmalarda bu kanıyı destekler niteliktedir (Günüç, 2009; Türkoğlu, 2013 ve Zorbaz, 2013). Bu durumdan hareketle öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarının internet bağımlılık davranışları üzerinde

tek başına ilişkisinin olmadığı öğrencilerin internet bağımlılık davranışlarının başka değişkenlerden de etkilenebileceği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı ve evlerinde kendilerine ait çalışma masaları olup olmaması değişkenlerinin internet bağımlılığı üzerindeki ilişkisi de incelenmiştir. Yapılan analizde öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı, kendilerine ait çalışma masaları olup olmaması ile internet bağımlılığı davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bu sonuçlardan yola çıkarak evde bulunan kitap sayısının ve öğrencilerin evlerinde kendilerine ait çalışma masalarının olup olmamasının öğrencilerin internet bağımlılığı davranışlarıyla ilişkisinin bulunmadığı belirtilebilir.

İnternet bağımlılığı ile öğrencilerin evlerinde bilgisayarlarının olup olmaması değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde ise öğrencilerin evlerinde bilgisayar olup olması ile internet bağımlılığı davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları üzerine Türkoğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada da evde bilgisayara sahip olma değişkeni ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konu üzerine literatür incelendiğinde bazı çalışmalar öğrencilerin evlerinde bilgisayar olması ile internet bağımlılık davranışı arasında ilişki olabileceğini ifade eden sonuçlar sunarken yapılan bu çalışmada öğrencilerin evlerinde bilgisayarlarının olup olmamasının internet bağımlılık davranışları üzerinde ilişkisinin olmadığını göstermiştir. Bunun nedeni olarak da öğrencilerin gelişen teknoloji sayesinde internete artık sadece bilgisayarlardan değil cep telefonları aracılığıyla da girebilmelerinden ve internete ev dışından internet kafe, okul, kafe, restaurant vb gibi yerlerden de ulaşabilmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Evde internet bağlantısı olup olmaması değişkeni ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise evde internet bağlantısı olup olamaması ile internet bağımlılığı davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Çalışgan'ın (2013) yapmış olduğu çalışmada da öğrencilerin internet bağımlılık eğilimlerinin evlerinde internet bağlantısı olup olmama durumuna göre farklılaşmadığı görülmüş olup evde internet bağlantısı olup olmama durumunun tek başına bir internet bağımlılığı göstergesi olarak ifade edilemeyeceği belirtilmiştir. Benzer şekilde Günücü'de (2009) internet bağımlılık ölçeği üzerine yapmış olduğu çalışmasında evde internet bağlantısı olup olmaması ile internet bağımlılığı arasında bir ilişkinin olmadığını, bunun nedeninin de ev ortamında belli bir aile denetiminin olması sebebiyle veya olası birden fazla kullanıcı olması nedeniyle bireylerin

evlerinde internet erişimi olmasa bile interneti okul, internet kafe gibi ortamlarda kullanabileceklerini ifade etmiştir.

Araştırmada öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile internet bağımlılık davranışları arasındaki ilişki de incelenmiş ve değişkenler arasında manidar bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda internet kafede ve evde internet kullanan öğrencilerin okulda internet kullanan öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha çok gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin özellikle internet kafelerde ebeveyn denetiminin az olmasından ve internet kafelerde internet erişiminin az kısıtlı olmasından ya da hiç kısıtlama olmamasından kaynaklanabileceğine inanılmaktadır. Ev ve okulda ise internet kullanımını konusunda aile ve okul personeli tarafından kontrolün olmasından dolayı internet bağımlılık davranışının internet kafelerde ki kullanıma göre daha az olabileceği düşünülmektedir.

5.1.2. Siber Zorbalık ile İlgili Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasındaki ilişkinin değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada siber zorbalık davranışı ile değişkenler arasındaki ilişki de incelenmiştir. Öğrencilerin siber zorbalık davranışı ile eğitim gördükleri sınıf düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyleri ile siber zorbalık davranışı arasında manidar bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim görülen sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasındaki ilişki üzerine yapılan bazı çalışmalar da öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf seviyesinin siber zorbalık davranışıyla ilişkisinin olabileceğini ifade etmiştir (Özer, 2016; Ayas, Horzum, 2011). Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda 8. sınıf öğrencilerinde siber zorbalık davranışının 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçtan ve literatürde konu ile ilgili yapılan çalışmalardan yola çıkarak sınıf seviyesi arttıkça siber zorbalık davranışının da artabileceği ifade edilebilir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin ergenlik dönemiyle birlikte bilişsel yapılarında meydana gelen değişikliklerin de etkisiyle yaş ilerledikçe daha çok dikkat çekmek istemelerinden kaynaklanarak siber zorbalık davranışında bulunabilecekleri olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarının cinsiyet değişkeni ile ilişkisi de incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda cinsiyet ile siber zorbalık davranışı

arasında manidar bir ilişkinin olduğu ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık davranışlarını daha çok gösterdikleri belirlenmiştir. Bu sonuca dayanarak tıpkı internet bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkide olduğu gibi siber zorbalık ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkide de erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yoğun siber zorbalık davranışında bulunmalarının nedeninin araştırmanın yapıldığı Sivas İlinin erkek egemen toplum yapısından etkilenebileceğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Akça, Sayımer ve Ergül (2015) tarafından yapılan çalışmada da siber zorbalık ve cinsiyet arasında farklılaşmanın olduğu ve erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbalık davranışı göstererek sosyal medyada nefret gruplarına daha çok üye oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık ve cinsiyet arasındaki ilişki üzerine yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara varılmıştır ve özellikle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık davranışını daha fazla gösterdiği saptanmıştır (Taştekin, 2016; Cicioğlu, 2014; Burnukara, Uçanok, 2012; Horzum, Ayas, 2011; Taştekin, 2016; Özer, 2016).

Siber zorbalık davranışı ile cinsiyet değişkeni üzerine yabancı literatüre ait çalışmalar da yapılmış ve bazı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığı belirlenmiştir. Notar, Padget, Roden, (2013) tarafından yapılan çalışmada da cinsiyet ile siber zorbalık davranışı arasında ilişki olduğu ve özellikle erkeklerin kızlara göre siber zorbalık davranışını daha fazla sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Siber zorbalık ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalardan da hareketle siber zorbalık ve cinsiyet değişkeni arasında ilişki olabileceği ve özellikle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık davranışını daha fazla gösterdiği söylenilebilir. Erkek öğrencilerde siber zorbalık davranışının kız öğrencilere göre daha yoğun olmasının erkek öğrencilerin özellikle interneti kız öğrencilere göre daha yoğun kullanmasından ve internette kızlara göre daha zorba davranışlarda bulunma eğilimlerinden kaynaklanabileceğine inanılmaktadır. Bunun yanında söz konusu sonucun araştırma yapılan Sivas İlinin ataerkil toplum yapısından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin anne ve baba eğitim durumlarının ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Çiftçi (2015) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada da öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinin anne ve baba eğitim durumu ile ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı ve kendilerine ait çalışma masaları olup olmaması değişkenlerinin siber zorbalık davranışı ile olan ilişkisi de incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısı ile evlerinde çalışma masasının olup olmaması değişkenlerinin siber zorbalık davranışı ile ilişkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayısının ve evlerinde çalışma masası olup olmamasının öğrencilerin siber zorbalık davranışı ile ilişkisinin olmadığı ifade edilebilir.

Yapılan araştırmada siber zorbalık davranışı ile öğrencilerin evlerinde bilgisayarlarının olup olmaması arasındaki ilişki de incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin evlerinde bilgisayar olup olmaması ile siber zorbalık davranışları arasında manidar bir ilişkinin olduğu şeklinde olmuştur. Baykal (2016) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin siber zorbalık davranışları ile evlerinde internete bağlı bilgisayarları olması arasında manidar bir ilişkinin olduğu ve evinde bilgisayarı olan öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışında bulunduğunu belirlemiştir. Kocatürk (2014) tarafından yapılan bir başka çalışmada da siber zorbalık davranışı ile öğrencilerin evinde internete bağlı bilgisayar bulunması arasında manidar bir ilişkinin olduğu belirlenmiş ve evinde internet bağlantısı bulunan öğrencilerin kimliklerini gizleyerek daha rahat siber zorbalık davranışında bulunabileceği sonucuna varılmıştır. Yapılan analiz sonucundan hareketle öğrencilerin evlerinde kendilerine ait bilgisayarlarının olması ile sergiledikleri siber zorbalık davranışları arasında bir ilişkinin olduğu görülerek öğrencilerin bilgisayarlarını kullanarak evlerinden daha rahat siber zorbalık davranışında bulunabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin evde internet bağlantısı olup olmaması ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar evde internet bağlantısı olup olmaması ile siber zorbalık davranışı arasında manidar bir ilişkinin olmadığı şeklinde olmuştur. Benzer sonuç Türkoğlu (2013) tarafından ergenler üzerinde yapılan çalışmada da bulunmuş ve öğrencilerin evlerinde internet bağlantısı olup olmaması ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenerek bunun nedeninin de gelişen teknoloji sayesinde öğrencilerin evlerinde internet olmasa bile internet kafeler, okullar, bilgi evleri gibi yerlerden internete erişebilmeleri şeklinde açıklanmıştır.

Araştırmada ayrıca öğrencilerin interneti kullandıkları yerler ile siber zorbalık davranışları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda değişkenler arasında manidar bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. İnternet kafede internet kullanan öğrencilerin evde

ve okulda internet kullanan öğrencilere göre daha çok siber zorbalık davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Serin (2012) tarafından yapılan çalışmada da internete internet kafeden giren öğrencilerin internete ev, okul ve arkadaşlarının evinde giren öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yaman ve Sönmez'de (2015) yapmış oldukları çalışmada erkek öğrencilerin evde internete ulaşma imkânları olmadığında internet kafelerden internete ulaştıklarını, kızların ise bu imkâna erkekler kadar sahip olamadıkları için erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışında bulduklarını ifade etmişlerdir. Siber zorbalık davranışı ile interneti kullanım yeri arasındaki ilişkiye ait analiz sonuçlarına ve bu konuyu destekleyen bazı çalışmalar dayanarak özellikle internet kafelerde internete giren öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışlarında buldukları söylenilebilir. Bunun nedeninin de özellikle internet kafelerde öğrencilerin kendilerini ebeveyn denetimi ve internete erişim sıkıntısı olmadan daha özgür hissederek internete bağlanmalarından kaynaklanabilmesinden olduğuna inanılmaktadır.

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışları arasındaki ilişki de analiz edilmiş ve siber zorbalık davranışı ile internet bağımlılık davranışı arasındaki korelasyon değerinin $r=0.369$ olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin siber zorbalık ile internet bağımlılık davranışları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu yani siber zorbalık davranışı arttıkça internet bağımlılığı davranışının da artabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık davranışı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmış olan çalışmanın öneriler elde edilen sonuçlar araştırma sonuçlarına dayalı öneriler ve uygulamaya dayalı öneriler olarak ifade edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda araştırma sonuçlarına dayalı öneriler şu şekilde belirtilmiştir:

- Okullarda öğrencilere ve okul personeline yönelik internet bağımlılığı ve siber zorbalık konularında alanında uzman kişiler tarafından konferanslar, seminerler verilmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

- Okul yönetimi, rehberlik servisi, öğretmenler ve velilerin işbirliği ile internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları gözlenen öğrenciler için ortaklaşa çalışmalar yapılması faydalı olabilir.
- Okullardaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin internet bağımlılığı belirtisi gösteren ve internet yoluyla siber zorbalık davranışları gösteren öğrencilerle bireysel ya da grup rehberlik çalışmalarının etkili olabileceği düşünülmektedir.
- İnternet bağımlılığı ve zorbalık davranışları gösteren öğrencilerin sosyal açıdan sahip oldukları yeteneklerini ön plana çıkaracakları etkinliklere yönlendirilmelerinin öğrenciler açısından yararlı olabileceğine inanılmaktadır.
- Uzman kişiler tarafından ailelere yönelik güvenli internet kullanımı, internetin faydaları ve internet yoluyla gelebilecek zararlar konusunda bilinçlendirici seminerler düzenlenerek ailelerin ev ortamında çocuklarına güvenli internet kullanımı konusunda rehberlik yapmaları sağlanabilir.
- Özellikle okullarda öğretmenlerin ve evlerde ise ailelerin güvenli internet kullanımı konusunda öğrencilere rol-model olabilmesi için gereken çalışmaların yapılmasının etkili olacağı düşünülmektedir.
- Okullarda öğrencilere yönelik yapılacak drama ve tiyatro çalışmalarıyla internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarının nedenleri ve sonuçlarının öğrencilere anlatılmasının konu hakkında öğrencilerde farkındalık oluşturacağı ve bu yolla öğrencilerin hem konu hakkında bilinçlenmesinin sağlanacağı hem de sosyal açıdan yeteneklerini geliştireceği çalışmaların faydalı olabileceği düşünülmektedir.
- Okullarda siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışları gösteren öğrencilerin tespit edilerek farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak öğrencilerle ilgili çalışmalar yapılmasının yarar sağlayacağına inanılmaktadır.

Araştırma kapsamında uygulamaya dayalı öneriler ise aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir:

- Sosyal medya ve basın yayın organları ile siber zorbalık ve internet bağımlılığı konularına dikkat çekilerek geniş kitlelere ulaşılabileceği düşünülmektedir.
- Yapılan bu çalışma Sivas İl merkezindeki 6 ortaokul 7. ve 8. sınıf seviyesinden bir grup öğrenci ile sınırlıdır. Söz konusu çalışmanın farklı sosyoekonomik seviyedeki bölgelerde ve farklı yaş seviyesindeki öğrencilerle de yapılabileceği bu sayede siber zorbalık ve internet bağımlılığı konularında daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Agatson, P.W., Kowalski, R., Limber, S. (2007). Students' Perspectives on Cyber Bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*, 59–60.
- Akca, E. B., Sayımer, İ., Ergül, S. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları ve Siber Zorbalık Deneyimleri: Ankara Örneği. *Global Media Journal TR Edition, 5* (10), 71-86.
- Alaçam, H. (2012). *Denizli Bölgesi Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Görülme Sıklığı ve Yetişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkisi*. Uzmanlık Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli.
- Arıcak, O., Kınay, H., Tanrıku, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*, 101-114.
- Ayas, T., Horzum, M. B. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu. *İlköğretim Online, 11*(2), 369-380.
- Batıgün, A., Kılıç, N. (2011). İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi, 26* (67), 1-10.
- Baykal, F. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Ailedeki Koruyucu Etmenlerle İlişkisi: Afyonkarahisar İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Afyon.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Beran, T., Li, Q. (2007). The Relationship Between Cyberbullying and School Bullying. *Journal of Student Wellbeing, December, 1* (2), 15-33.
- Biçer, U. (2014). *Sosyal Beceri Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerindeki İnternet Bağımlılığı Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

- Burnukara, P., Uçanok, Z. (2012). Okul Ortamı ve Sanal Ortamda Meydana Gelen Akran Zorbalığı Ne Ölçüde Örtüyor? *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (69), 81-96.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canan, F. (2010). *Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Disosiyatif Belirtiler ve Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Düzce.
- Chou, C., Condrón, L., Belland, J. C. (2005). A Review of The Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, 17 (14), 363-388.
- Cicioğlu, M. (2014). *Öğrencilerin Problemleri İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Bolu.
- Çalışgan, H. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çam, H. H. (2014). *Adölesanlarda İnternet Bağımlılığı Prevalansı ile Psikopatolojik Semptomlar ve Obezite Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Çelen, F. K., Çelik, A., Seferoğlu, S. S. (2011). Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-İçi Riskler. [Bildiri]. Akademik Bilişim 11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 2 - 4 Şubat 2011 İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çiftçi, H. (2015). *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Facebook Tutumu ile İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Deniz, L., Çalışgan, H. (2015). İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık. *Route Educational and Social Science Journal*, 2 (4), 399-422.
- Derin, S. (2013). *Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.
- Doğan, A. (2013). *İnternet Bağımlılığı Yaygınlığı*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programı, İzmir.
- Dursun, Y., Kocagöz, E. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesi ve Regresyon: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (35), 1-17.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Kayseri.
- Ekşi, F., Ümmet, D. (2013). Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 91-115.
- Ekşi, F. (2012). Narsistik Kişilik Özelliklerinin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalığı Yordama Düzeyinin Yol Analizi ile İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 1683-1706.
- Ergin, A., Uzun, S. U., Bozkurt, A. İ. (2013). Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Sıklığı ve Etkileyen Etmenler. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 6 (3), 134-142.
- Eroğlu, E. (2003). *Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarının Yapısal Eşitlik Modeli İle Analizi*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sayısal Yöntemler Bilim Dalı, İstanbul.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/ Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., Özkorumak, E. (2015). Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40 (177), 93-107.
- Ertekin, Y. H., Ertekin, H., Uludağ, A., Tekin, M. (2016). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı: Çanakkale Örneğlemi. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 20 (2), 72-76.
- Esen, E., Siyez, D. M. (2011). Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 127-138.
- Eşđi, N. (2014). Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22 (2), 807-839.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. Third Edition. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington: Sage.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara.
- Günüç, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Demografik Değişkenler ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Van.
- Günüç, S., Kayri, M. (2010). Türkiye'de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik-Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Haase, R. F., Ellis, M. V. (1987). Multivariate Analysis of Variance. *Journal of Counseling Psychology*, 34 (4), 404-413.

- Horzum, M. B., Ayas, T. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 10 (20), 139-159.
- Işık, U. (2007). *Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri ve İnternet Bağımlılığı*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Konya.
- İmpraım, S. (2012). *The Relationship Among Internet Addiction, Use of Facebook and Academic Performance*. Master of Arts. Fatih University, Institute of Social Sciences, İstanbul.
- İşleyen, F. (2013). *Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Kişisel ve Ailesel Faktörlerle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir.
- Kalyon, A., Balcı, İ., Şahin, M. (2016). İnternet Bağımlılığının Medyada Yansımaları. *Journal of Human Sciences*, 13 (2), 2520-2532.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 25. Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, A. (2011). *Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerini Kullanım Durumları ve İnternet Bağımlılığı Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 51-54.
- Kayri, M., Günüş, S. (2010). Türkiye'deki Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeyini Etkileyen Bazı Faktörlerin Karar Ağaçları Yöntemleri ile İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (4), 2465-2500.
- Khan, R.B., Salim, M., Bilal, M., Hussain, A., Hasseb, M. (2014). The Relationship Between Internet Addiction and Anxiety Among Students of University of Sargodha. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (1), 288-293.
- Kınay, H. (2012). *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet ve Tehlike Algısı ile İlişkisi ve Çeşitli*

Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı, Sakarya.

Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kraft, E. M., Wang, J. (2009). Effectiveness of Cyber bullying Prevention Strategies: A Study on Students' Perspectives. *International Journal of Cyber Criminology*, 3 (2), 513-535.

Manap, A. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.

Notar, C. E., Padget, S., Roden, J. (2013). Cyberbullying: A Review of the Literature. *Universal Journal of Educational Research*, 1 (1), 1-9.

Otrar, M., Ökte, A. (2014). Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri ile Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 135-144.

Özbay, A. (2013). *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

Özel, S. (2013). *Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

Özer, G. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri ile Siber Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğrencilerin Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Peker, A. (2013). *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemlili İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Sakarya.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye Giriş*. (1. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Saini, M., Solomon, S. (2009). Ongoing and Online: Children And Youth's Perceptions of Cyber Bullying. *Children and Youth Services Review*, 31 (12), 1222–1228.
- Sayar, K., Senkal, Z. (2014). Facebook Loves: Depression, Psychosis and Online Romance, Report of Three Cases. *Journal of Mood Disorders*, 4 (1), 26-33.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Shariff, S., Hoff, L, D. (2007). Cyber bullying: Clarifying Legal Boundaries for School Supervision in Cyberspace. *International Journal of Cyber Criminology*, 1 (1), 76-118.
- Steffgen, G., König, A., (2009). *Cyber Bullying: The Role of Traditional Bullying And Empathy*. University of Luxembourg, Campus Walferdange, Research Unit Inside, Walferdange.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., Er, S. H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Şahin, C., Korkmaz, Ö. (2011). İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 101-115.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik Problemleri Ve Baş Etme Yöntemleri ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Uygulamalı Psikoloji Programı, İstanbul.
- Şenormancı, Ö., Konkan, R., Sungur, M. Z. (2010). İnternet Bağımlılığı ve Bilişsel Davranışçı Terapisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 261-268.

- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2014). Using Multivariate Statistics. Sixth Edition. United States Of America: Pearson Education Limited.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir.
- Taneri, P. O., Tiryakioğlu, Ö. (2015). Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sorunlu İnternet Kullanımı ve Anne Baba Tutumları İlişkisinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 40, 205-223.
- Tanrıkulu, T., Kınay, H., Arıcak, O. (2013). Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 38-47.
- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Van.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygısı ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taylan, H., Işık, M. (2015). Sakarya’da Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (6), 855-874.
- Tok, G. (2014). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılarına Göre Ebeveynlerinin İnternet Bağımlılığı ile İlgili Görüşleri ve Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Toraman, M. (2013). *İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Ağ Kullanım Düzeylerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Elazığ.

- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Usta, A. (2013). *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Samsun İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.
- Üçkardeş, E. (2010). *Mersin Üniversitesi Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığının Değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi. Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Mersin.
- Üneri, Ö., Tanıdır, C. (2011). Bir Grup Lise Öğrencisinde İnternet Bağımlılığı Değerlendirmesi: Kesitsel Bir Çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 265-272.
- Vehid, E. H., Özden, I. Y., Dirican, A., Öneş, Ü. (2000). Çok Değişkenli Varyans Analizi ve Uygulaması. *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63:4, 357-364.
- Yalçın, İ. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı: Sanal Mı, Gerçek Mi? *Eğitimci Dergisi*, 7, 56-59.
- Yaman, E., Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2(1), 18-31.
- Young, K. S. (1996). Internet Addiction: The Emergence of A New Clinical Disorder. *Published in CyberPsychology and Behavior*, 1 (3), 237-244.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.
- Waldo, A. D. (2014). Correlates of Internet Addiction Among Adolescents. *Psychology*, 5, 1999-2008.

<http://www.uskudar.edu.tr/tr/icerik/631/uskudar-universitesi-genclere-bagimsizlik-cagrisi-yapiyor> 28 Temmuz 2016'da alınmıştır.

http://aksuengeltanimayancocuklar.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/07/16/747233/icerikler/inter-net-bagimliliği_270346.html 28 Temmuz 2016'da alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5862b99c5b4180.11664482 26 Temmuz 2016'da alınmıştır.

<http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği> 1 Ağustos 2016'da alınmıştır.

EKLER

Sevgili öğrenciler, bu araştırma Cumhuriyet Üniversitesi'nde yüksek lisans yapmakta olan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen Handan GENCER tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında aşağıdaki ölçek maddelerine vereceğiniz yanıtlar bu çalışma harici hiçbir yerde kullanılmayacak olup saklı tutulacaktır. Sizlerden aşağıda yer alan sorulara samimiyetle cevap vermeniz istenmektedir.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

EK 1: Kişisel Bilgiler Formu

Sınıf: 7. Sınıf ☐ 8. Sınıf ☐
Cinsiyet: Kız ☐ Erkek ☐
Annenizin Eğitim Durumu: İlköğretim ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐
Babanızın Eğitim Durumu: İlköğretim ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐
Anneniz Çalışıyor mu? Evet ☐ Hayır ☐
Babanız Çalışıyor mu? Evet ☐ Hayır ☐
Evinizde Kaç Tane Kitap Var? 0-10Kitap ☐ 11-25Kitap ☐ 26-50Kitap ☐ 51-100Kitap ☐ 101-150 Kitap ☐
Evinizde Hangisi/ Hangileri Var? Çalışma Masası ☐ Var ☐ Yok ☐
Kendinize Ait Bir Masa ☐ Var ☐ Yok ☐
Dersiniz/Ödevleriniz İçin Kullanabileceğiniz Bilgisayar ☐ Var ☐ Yok ☐
İnternet Erişimi ☐ Var ☐ Yok ☐
İnterneti en çok nerede kullanırsınız? Ev ☐ Okul ☐ İnternet Kafe ☐
Okul Çalışmalarınız İçin Yardımcı Kitaplar ☐ Var ☐ Yok ☐
DVD ya da VCD Göstericisi ☐ Var ☐ Yok ☐

EK 2: İnternet Bağımlılık Ölçeği

Aşağıdaki sorularda, size en uygun düşen şıkkı işaretleyiniz	Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Arada sırada (3)	Çoğunlukla (4)	Çok sık (5)	Devamlı (6)
1. Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Ne sıklıkla bir işe başlamadan önce e-postanızı (e-mail) denetlersiniz?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Çevrenizdekiler ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın fazlalığından şikayet eder?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ne sıklıkla internetsiz hayatın, sıkıcı, boş ve eğlencesiz olacağını düşünürsünüz?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Gece geç saatlerde internet kullanmaktan ötürü ne sıklıkla uykunuz kaçır?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Kendinizi ne sıklıkla internetteyken “yalnızca birkaç dakika daha” derken bulursunuz?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın miktarını azaltmaya çalışır ve başarısız olursunuz?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EK 3: Siber Zorbalık Ölçeği

	Aşağıdaki maddelerden size en uygun olanı işaretleyiniz.	Hiçbir Zaman (1)	Bazen (2)	Çoğu Zaman (3)	Her Zaman (4)
1		0	0	0	0
2		0	0	0	0
3		0	0	0	0
4		0	0	0	0
5		0	0	0	0
6		0	0	0	0
7		0	0	0	0
8		0	0	0	0
9		0	0	0	0
10	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımla fotoğrafımla izinlerimi almadan farklı sitelerde yayımlarım.	0	0	0	0
11		0	0	0	0
12		0	0	0	0
13		0	0	0	0
14		0	0	0	0
15	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	0	0	0	0
16		0	0	0	0
17	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	0	0	0	0
18		0	0	0	0
19	Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	0	0	0	0
20		0	0	0	0
21		0	0	0	0
22		0	0	0	0
23		0	0	0	0
24		0	0	0	0

EK 4: Ölçek Kullanım İzni

Fatih Hocam iyi günler, ismim Handan Gencer, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım. Tez konum 'Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık Davranışı ve İnternet Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi', tez hocam da Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Hatice Gonca Usta. Tez hocamla yaptığımız incelemeler sonucunda tez konum doğrultusunda veri toplamak amacıyla izin verirseniz geliştirdiğiniz 'İnternet Bağımlılığı Ölçeğinizi' kullanmak istiyorum. Saygılarımla...

Handan GENCER
Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, SİVAS

Merhaba Handan,

Öncelikle bilgiyi düzelteyim. Ölçeği ben geliştirmedim. Kimberly Young'ın ölçeğini Türkçeye çevirdim ve güvenilirlik analizlerini yaptım. Tabii ki bu haliyle araştırmada ölçeği gönül rahatlığıyla kullanabilirsin. İyi çalışmalar dilerim.

Doç. Dr. Fatih Bayraktar

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mağusa-Kuzey Kıbrıs

Hocam iyi günler, ismim Handan Gencer, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında yüksek lisans yapmaktayım. Tez konum 'Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık Davranışı ve İnternet Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi', tez hocam da Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Hatice Gonca Usta. Tez hocamla yaptığımız incelemeler sonucunda tez konum doğrultusunda veri toplamak amacıyla izin verirseniz geliştirdiğiniz 'Siber Zorbalık Ölçeğinizi' kullanmak istiyorum. Saygılarımla...

Handan GENCER
Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, SİVAS

Handan Hanım ölçek ve makalesi ektedir. Çalışmanızda kullanabilirsiniz. Saygılarımla...

Prof. Dr. Tolga ARICAK
Department of Psychology
Hasan Kalyoncu University

EK 5: Araştırma İzni

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

17.03.2016

Sayı : 92255297-605.01-E.3091315
Konu : Araştırma İzni
(Handan GENCER)

17.03.2016

(Sa Handan GENCER)

Şeyhantepesi İMKB G.C. Müd.

- İlgi : a) Handan GENCER'in 11/03/2016 Tarihli Dilekçesi.
b) Valilik Makamının 16/03/2016 Tarih ve 92255297-605.01-E.3065596 Sayılı Onayı.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Handan GENCER'in "Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında hazırlayacağı tezi için İlimiz merkez ilçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören ortaokul öğrencilerine yönelik anket çalışması yapması Valilik Makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu anket çalışmasının bitiminde araştırmacı tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda:

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Osman KARATAŞ
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek : İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)

Dağıtım :
Gereği :
- Handan GENCER

Bilgi :
- Ekli Listedeki Okul Müd.

Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
E-posta: arge58@meb.gov.tr / istatistik58@meb.gov.tr

Bilgi için: L.KEL DAL - Şef
Tele: 346 2284800 132
Faks: 0 346 2270639

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1a10-754c-38a6-98e8-02f3 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297-605.01-E.3065596
Konu: Araştırma İzni
(Handan GENCER)

16.03.2016

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a) Handan GENCER'in 11/03/2016 Tarihli Dilekçesi.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün
07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Valilik Makamının 10/04/2015 Tarihli ve 92255297-605-3872938 Sayılı Onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Handan GENCER'in "Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında, İlimiz merkez ilçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören ortaokul öğrencilerine yönelik anket çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) dilekçe ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, eğitim öğretimin aksatılmaması kaydıyla İlimiz merkez ilçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören ortaokul öğrencilerine yönelik uygulanmasında bir sakınca görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde onaylarınıza arz ederim.

Osman KARATAŞ
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
16.03.2016

Mustafa ALTINSOY
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
Eposta: arge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr

Bilgi için: L.KELDAL - Şef
Tel: 0 346 2284800-112
Faks: 0 346 2270630

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7867-969e-3aad-a7bb-ac8f kodu ile teyit edilebilir.

EK 6: Saçılım Diyagramı

